



FORENSISCHE OUTREACH JONGEREN

Tussentijdse inhoudelijke verantwoording van het 4Hobo project
December 2013



Forensische outreach voor jongeren en jongvolwassenen van 16 t.e.m. 25 jaar met een (vermoeden van) verstandelijke beperking en risicogedrag

Betreft: dossiernummer 1206521

Evergem, 31 december 2013

Geachte Heer Deputé

Het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen heeft financiële steun gegeven aan het project 'Forensische Outreach Jongeren' van Centrum OBRA, namelijk: 'Beperken van instroom van personen met een verstandelijke beperking en criminogene factoren in de gevangenis / het justitiële kader.'

Wij willen u de stand van zaken voorleggen op datum van 31 december 2013 via bijgaand verslag.

Het project geniet veel bijval binnen de sectoren: jeugd, VAPH en justitie.

Voor ons is het duidelijk dat ons project een antwoord biedt op de verzuchting(en) aanwezig bij diegenen die jongeren willen bijstaan. U zal ook hun getuigenissen kunnen lezen.

De vraag vanuit de sectoren tot ondersteuning van 'moeilijke' dossiers is groot, het is een invulling van een reële nood.

Uit het dossier zal blijken dat wij zorgvuldig omgaan met de verwachtingen zoals deze door de provincie zijn geformuleerd. Wij vragen dan ook aan het Provinciebestuur dit project verder te ondersteunen.

De toenemende vraag tot outreach motiveert volgens ons de vraag tot bredere ondersteuning en een personeelsuitbreiding van 1,5 VTE naar 2 VTE.

De loonkost voor 2014 is dan begroot op ongeveer 100.000 EUR voor 2VTE (psycholoog en begeleider).

De werkingskosten zullen ook toenemen, onder meer door hogere verplaatsingskosten voor betere dienstverlening ter plekke. Dit begroten we op 7000 EUR.

Het project geniet tot op heden geen steun vanuit de overheid (gemeenschappen en federaal). We zien wel een grote interesse, wat hoopgevend is. In 2014 zullen we op basis van onze ervaring en wetenschappelijke onderbouwing de overheid hiertoe wel motiveren.

In 2014 willen we ons focussen op:

- Uitbreiding van de effectieve outreach; dit zowel ten aanzien van professionelen als ten aanzien van jongeren (sensibilisering en vorming, finaliseren indicatieve signaallijst, ingaan op aanmeldingsvragen ...)
- Implementeren van de intersectorale samenwerking in concrete casussen
- Verdere uitwerking & beschrijving methodieken outreach (systeem cliëntregistratie, uitschrijven procedure van aanmelding tot einde begeleiding ...)
- Uitbreiden, activeren en motiveren netwerk
- Verderzetting samenwerking Universiteit Gent (deelname academische werkplaats, wetenschappelijke publicatie ...);
- Analyse van relevante data uit eerste fase
- De overheid informeren en motiveren tot verankering van onze methodiek in de zorg

- Onze Facebookpagina verder uitwerken als contactmiddel met de jongeren
- Info(namid)dag voor professionals

Wij danken de Provincie voor het vertrouwen en de steun die we bij dit project tot op heden mochten ervaren en hopen op een verdere steun.

Met mijn hartelijke dank

Martin Vanden Hende
Directeur Centrum OBRA vzw

Inhoud

Inleidende situering van het project en doelstellingen.....	5
DEEL I: Studie en verkenning	7
Dossierstudie: Ontgrendeld & Jeugdrechtbank.....	7
Deontologische code	7
(Sociale) media	8
1. Website professionelen	8
2. Website jongeren.....	8
3. Facebookprofiel jongeren.....	8
DEEL II: Netwerken aanspreken en motiveren	11
Netwerking	11
1. Stuurgroep 4Hobo	11
2. Lijst contactpersonen & -voorzieningen.....	11
3. Feedback van professionelen	12
Infofolder voor professionelen.....	12
Logo 4Hobo.....	12
DEEL III: Publicatie omtrent proactieve risicotaxatie/Indicatieve signaallijst	13
Indicatieve signaallijst.....	13
Publicatie tijdschrift.....	13
DEEL IV: Casusbespreking & effectieve outreach	15
Medewerkers & taakverdeling	15
1. Nieuwe medewerker in dienst.....	15
2. Vrijwilliger in dienst	15
Casusbespreking en effectieve outreach (d.d. 31/12/2013)	15
In wat volgt brengen we u graag enkele (beknopte) voorbeelden van casussen waar reeds outreachend werd gewerkt (met professioneel netwerk en/of met de jongere zelf)	15
1. Casus S.	16
2. Casus V.....	16
3. Casus A.....	17
4. Casus L.	18
5. Casus G. en casus K. (beknopt)	20
DEEL V: Planning volgende fasen.....	21
Outreach	21
Netwerking & beleid	21
Wetenschappelijke bijdragen	21
Meer weten?	23
Bibliografie	25

Bijlagen	27
Bijlage 1: Deontologische code.....	29
1. DEFINIËRING	29
2. HOUDING VAN DE MEDEWERKER	29
3. BEROEPSGEHEIM EN OMGAAN MET INFORMATIE: VERZAMELING, GEBRUIK EN OVERDRACHT.....	30
Verzameling van informatie	30
Gebruik van informatie.....	30
Overdracht van informatie	30
4. ONLINE METHODIEKEN.....	34
Facebook.....	34
Jongerenwebsite.....	36
5. KLACHTENPROCEDURE	36
6. TOESTEMMINGSFORMULIER MEERDERJARIGE CLIËNT.....	38
7. TOESTEMMINGSFORMULIER MINDERJARIGE CLIËNT	39
8. STAPPENPLAN MORELE DILEMMA'S	40
9. PROCEDURE SCHENDING INTEGRITEIT (STAPPENPLAN DEONTOLOGIE – CAW).....	41
Bijlage 2: Verslag eerste bijeenkomst stuurgroep.....	43
Bijlage 3: Lijst contactpersonen en –voorzieningen	46
Bijlage 4: Feedback professionelen	50
Bijlage 5: Publicatie Agora	58
Bijlage 6: Infofolder professionelen.....	66

Inleidende situering van het project en doelstellingen

Centrum OBRA vzw, opgericht in 1974 te Evergem, is een dagcentrum voor volwassenen met een verstandelijke beperking, erkend door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH).

In 2001 startte Centrum OBRA in de Gentse gevangenis de werking "Ontgrendeld" voor geïnterneerden met een verstandelijke beperking. Daar stellen we vast dat deze personen vaak reeds in hun voor-geschiedenis getroffen zijn door kwetsbaarheden en risicofactoren, die hen extra vatbaar maken om, als slachtoffer of dader, in aanraking te komen met criminaliteit, politie en justitie.

Hun achtergrondverhaal legt ook heel wat hiaten bloot in de organisatie van het zorglandschap, waaronder de abrupte kloof tussen minderjarigen- en volwassenzorg en de talrijke exclusiecriteria in de reguliere zorg voor personen met een verstandelijke beperking en risicogedrag. De afwezigheid van specifieke ondersteuning voor deze jongeren na de minderjarigheid verhoogt de kansen op een (verdere) delinquente ontwikkeling.

Naast het werken aan re-integratie en uitstroom uit de gevangenis binnen Ontgrendeld, wil Centrum OBRA *met 4Hobo maximaal tegemoet komen aan knelpunten binnen de reguliere zorg voor jongeren met verstandelijke beperking en risicogedrag en het recht op zorg voor deze jongeren realiseren, wat kan bijdragen aan de reductie van de kansen op een (verdere) delinquente ontwikkeling.*

Het Provinciebestuur steunt ons project en stelde volgende minimale doelstellingen voor oktober 2012-december 2013:

- Studie en verkenning
- Netwerken aanspreken en motiveren
- Publicatie omtrent proactieve risicotaxatie
- Casusbespreking
- Effectieve outreach

Onze planning sloot hierbij aan door volgende fasen:

- Meerdere intersectorale partners aanspreken, sensibiliseren en motiveren tot het aangaan van structurele samenwerkingsverbanden (onder meer binnen justitie, onderwijs, politie)
- Website (voor professionelen) ontwikkelen
- Facebookprofiel (voor jongeren) ontwikkelen
- Het indicatief screeningsinstrument ontwikkelen en dit instrument verspreiden binnen de diverse sectoren waar onze doelgroep zich bevindt om de werking ervan te toetsen en het instrument bij te sturen indien nodig
- Concrete casussen aantrekken om effectieve outreach toe te passen

Via bijgaand verslag zal u merken dat wij deze doelstellingen haalden en aanvulden.

DEEL I: Studie en verkenning

Dossierstudie: Ontgrendeld & Jeugdrechtbank

In de tussentijdse verantwoording van maart 2013 lichtten we toe hoe we, op basis van kwalitatieve retrospectieve analyse van alle dossiers, aangemeld over de laatste 2 jaar binnen onze werking 'Ontgrendeld', risicofactoren en ontwikkelingspaden naar criminaliteit konden weerhouden, die jongeren en jongvolwassenen met licht verstandelijke beperking extra kwetsbaar maken om slachtoffer en/of dader te worden van criminaliteit.

Sinds begin oktober zijn we bezig met een gelijkaardige analyse van enkele dossiers van de jeugdrechtbank Gent. De jeugdrechters selecteerden 3 dossiers waarvan zij vermoedden dat het profiel van de jongere past binnen 4Hobo: leeftijd tussen 16 en 25 jaar, (vermoeden van) verstandelijke beperking, het stellen van risicogedrag en extra kwetsbaar om te belanden in criminaliteit.

Het betreffen allemaal situaties waarbij elk van de vele hulpverleningstrajecten tot op heden zijn vastgelopen en waarbij de hulpverlening er niet in slaagt deze jongeren passende zorg te verlenen.

We wensen in deze dossiers niet enkel te focussen op theoretische aspecten, zoals risico- en protectieve factoren, maar we zullen ook samen met de jeugdrechters & onze intersectorale samenwerkingspartners bekijken hoe we, met het oog op de overgang van minder- naar meerderjarigheid, het recht op zorg voor deze jongeren alsnog kunnen realiseren.

Deontologische code

Bij het opstellen van de deontologische code baseerden we ons op:

- de deontologische code van onze forensische werking "Ontgrendeld" (link forensische werking)
- de deontologische code van Straathoekwerk Gent (link outreach)
- de deontologische code van Algemeen Welzijnswerk (link sociale media)
- decreet rechtspositie van de minderjarige

In de deontologische code van 4Hobo vindt u concrete toelichting over:

- de houding van de medewerker
- beroepsgeheim en omgaan met informatie (verzameling, gebruik en overdracht)
- toestemmingsformulieren informatie
- online methodieken
- klachtenprocedure
- stappenplan morele dilemma's
- procedure schending integriteit

In bijlage (1) vindt u de uitgebreide neerslag van de deontologische code van 4Hobo. Dit document werd tevens gereviseerd door mevrouw Nele De Smet, juriste in de Kinderrechtswinkel Gent.

(Sociale) media

1. Website professionelen

Als deelwerking van Centrum OBRA vzw, naast het dagcentrum en "Ontgrendeld", is binnenkort een uiteenzetting van de werking van 4Hobo voor professionelen terug te vinden op de website van OBRA vzw (www.obra.be). Door technische problemen met de website konden we de tekst voorlopig nog niet online zetten. Dit zullen wij alsnog doen van zodra deze technische problemen zijn opgelost.

2. Website jongeren

We hebben er bewust voor gekozen om voor de jongeren een aparte website te maken (www.4hobo.com). De redenen hier voor zijn:

- we stelden vast dat voor deze doelgroep nog geen "aangepaste" websites bestaan; educatieve websites zijn ofwel ontworpen voor jongeren zonder beperking, ofwel heel (lees: té) duidelijk ontworpen voor personen met een verstandelijke beperking (met tekeningen, picto's, enz.). Voor onze doelgroep zijn die eerste websites vaak te moeilijk en te talig. Ook door de websites voor personen met een verstandelijke beperking voelen ze zich niet aangetrokken omdat ze zichzelf niet identificeren met de doelgroep personen met een beperking. Ze vinden die sites dan ook vaak te kinderachtig en weinig interessant.

Onze website diende hierin dus ergens een gulden middenweg te vinden en zo veel als mogelijk aan te sluiten op de noden en interesses van de jongeren:

- informatief, maar niet belerend of moraliserend
- educatief, maar niet te talig en "to the point"
- gebruiksvriendelijk, maar niet opvallend eenvoudig
- concreet en actiegericht
- attractief en aansluitend op de leefwereld van de jongere
- geen directe, opvallende associatie met hulpverlening voor personen met een verstandelijke beperking
- laagdrempelig en vlot toegankelijk

De website wordt beheerd door de outreachend begeleider, onder supervisie van de projectverantwoordelijke.

De indeling gebeurde voornamelijk op basis van de verschillende levensdomeinen en ontwikkelingsstaken waar jongeren tussen 16 en 25 jaar mee te maken hebben (wonen, werken, vrije tijd, enz.).

Uit onderzoek weten we echter dat veel jongeren, zeker ook onze doelgroep, vandaag weinig of niet meer rechtstreeks surfen naar websites. Jongeren komen voornamelijk op websites alerhande terecht via links op sociale media sites. Om de toegang en bereikbaarheid naar onze website te vergroten, hebben we er dan ook voor gekozen eveneens een Facebookprofiel op te maken.

3. Facebookprofiel jongeren

Op het Facebookprofiel plaatsen we, onder meer, links naar de jongerenwebsite.

Het Facebookprofiel ([Facebook.com/4Hobo](https://www.facebook.com/4Hobo)) werd echter niet alleen opgemaakt in functie van een betere bereikbaarheid van de website en het verspreiden van aangepaste informatie. Het heeft nog vele andere functies in onze werking en meer specifiek in het contact met de jongeren:

- Facebook is voor deze jongeren een reeds gekend, vertrouwd en aantrekkelijk communicatiemiddel
- het merendeel van onze doelgroep heeft een Facebookprofiel

- Facebook is vandaag, naast sms, het meest gebruikte communicatiemiddel door jongeren; mailen blijkt voor deze jongeren wat verouderd en achterhaald
- het is voornamelijk beeldend (vb. veel filmpjes, foto's, enz.) en minder talig dan andere media (mailen, websites, enz.)
- computers en Facebook zijn tegenwoordig een gemakkelijk te bereiken en goedkoop communicatiemiddel. Zowat overal kan men nu computers en mogelijkheid tot internet aantreffen: bij de jongeren thuis, op school, in de bib, in het cybercafé, bij vrienden, enz.; we stellen vast dat zelfs jongeren die dakloos zijn er nog altijd in slagen te communiceren via Facebook
- Facebook kan door de jongeren dan en nacht gebruikt worden en dus op momenten dat zij daar mogelijkheid toe of behoefte aan hebben
- het geeft een beeld over de activiteiten van de jongere, over zijn leefwereld, zijn netwerk, interesses, enz. In die zin is het een reeds bekend en effectief bewezen "tracking procedure".

Het is een bewuste keuze geweest om een persoonsprofiel op te maken in plaats van een bedrijfsprofiel (de meeste hulpverleningsorganisaties hebben een bedrijfsprofiel). De voornaamste reden voor die keuze is de interactieve mogelijkheden die dit biedt:

- jongeren kunnen zaken op ons profiel "liken" of delen en geven ons zo een beeld van wat zij leuk, interessant, zinvol vinden
- omgekeerd kunnen ook wij bepaalde zaken op hun profiel "liken" of "posten", die voor hen waardevol kunnen zijn
- jongeren kunnen ons een privébericht sturen via de chatfunctie; we kiezen er echter bewust voor om deze berichten en vragen van de jongere bij voorkeur niet via de chat te beantwoorden om de privacy te beschermen (wel persoonlijk, via mail, via telefoon, of het kanaal dat de jongere verkiest)
- aangezien ook andere hulpverleningsinstanties vrienden kunnen worden met 4Hobo, verhoogt dit ook de toegankelijkheid voor de jongeren naar andere hulpverlening

Jongeren kunnen "vrienden worden" met 4Hobo doordat ze hierover horen via anderen, die reeds met 4Hobo bevriend zijn, op onze vraag (persoonlijk of door een vriendschapsverzoek te versturen) of ze kunnen hiertoe ook aangemoedigd worden door hulpverleners. We aanvaarden enkel jongeren die we persoonlijk kennen of op zijn minst persoonlijk kunnen contacteren. Op die manier wensen we zo veel mogelijk controle te behouden over wat er op het profiel wordt gepost en kunnen we ook gericht ingrijpen wanneer zich problemen voordoen (ongepaste of verontrustende posts, cyberpesten, enz.).

Het voornaamste doel van het Facebookprofiel is dus niet informatie geven – daarvoor dient de jongerenwebsite -, maar het op een gekende, vertrouwelijke en laagdrempelige manier in contact treden én blijven met de jongere.

De informatie die wel op het Facebookprofiel wordt gepost, proberen we zo attractief en beeldend mogelijk te maken.

Het Facebookaccount wordt beheerd en opgevolgd door de outreachend begeleider, onder supervisie van de projectverantwoordelijke en eindverantwoordelijkheid van directie.

Bij de opmaak en het beheer van dit profiel houden we ons aan strikte deontologische regels (privacy-instellingen, ethische dilemma's, beroepsgeheim, e.d.) gebaseerd op degene die ook gehanteerd worden binnen, bijvoorbeeld, de chathulpverlening van AWW. Dit is tevens de reden waarom niet veel van het profiel te zien is voor personen die geen vrienden zijn en dus ook wanneer u surft naar Facebook/4hobo.com.

Meer uitgebreide informatie, over de gehanteerde deontologie op het vlak van deze sociale media, vindt u in de *bijlage 'deontologische code (1)'*.

DEEL II: Netwerken aanspreken en motiveren

Netwerking

1. Stuurgroep 4Hobo

a. Visie & missie

De stuurgroep 4Hobo kent een intersectorale samenstelling. Verschillende sectoren van de Integrale Jeugdhulp zijn vertegenwoordigd: AWW, CGG, VAPH en Jongerenwelzijn. Ook enkele belangrijke belendende actoren participeren: politie, OCMW, justitie, straathoekwerk, psychiatrie. De huidige samenstelling van de stuurgroep (d.d. 24/11/2013) kan u terugvinden in de lijst van contactpersonen en -voorzieningen bijlage 3.

Bij de eerste bijeenkomst (dd. 25/09/2013) werd al snel duidelijk dat onze doelgroep gekend is binnen al deze verschillende sectoren én dat elke sector te kampen heeft met knelpunten (inzake behandeling, exclusiecriteria, begeleiding, enz.).

De visie van de stuurgroep is dat deze jongeren recht hebben op passende hulp, binnen de minderjarigenzorg én ook daarna. Er zijn te veel criteria op basis waarvan deze jongeren uit de hulpverlening worden gesloten. Deze jongeren hebben recht op een kwaliteitsvol leven en dit op zo veel mogelijk levensdomeinen.

Vanuit deze visie, is de missie van de stuurgroep dan ook (3-ledig):

1. Praktijkgerichte, intersectorale samenwerking: i.f.v. de jongeren zetten we onze deuren voor elkaar open, kunnen we wederzijds beroep doen op elkaars dienstverlening, spreken we onze eigen netwerken aan, overstijgen we mandaten en regelgeving door samen te zoeken naar creatieve oplossingen.
We laten de jongeren niet los omdat ons mandaat is beëindigd; we zoeken tot we een oplossing voor de jongere vinden.
2. Klankbord voor verdere ontwikkeling project: bv. feedback over checklist, proefdraaien checklist binnen voorziening, deontologische code, enz.
3. Beleid: Verder inventariseren en communiceren van de verschillende sectorale knelpunten in de zorg voor deze doelgroep én het inventariseren van "good practices" in intersectorale samenwerking.

De leden van de stuurgroep zullen 4 maal per kalenderjaar samenkomen, doch de intersectorale samenwerking en het professioneel engagement van alle leden zijn verzekerd, onafhankelijk van de louter fysieke bijeenkomsten.

b. Verslag 1^e bijeenkomst

In bijlage 2 kan u het verslag van de 1^e bijeenkomst van de stuurgroep (dd. 25/09/2013) terug vinden.

2. Lijst contactpersonen & -voorzieningen

Zoals gepland hebben wij verder fors geïnvesteerd in netwerking en het aangaan van intersectorale contacten, met de bedoeling de bekendmaking en concrete voorstelling van het project enerzijds en de vraag naar feedback en wederzijdse afstemming tot intersectorale samenwerking anderzijds.

In bijlage 3 vindt u een lijst met de personen en voorzieningen waarmee 4Hobo de afgelopen periode persoonlijk mee in contact is getreden.

3. *Feedback van professionelen*

Bij de concrete voorstelling van het project aan professionelen mochten we steeds vaststellen dat 4Hobo erg positief werd onthaald. Wij hebben dan ook gevraagd of men dit enthousiasme beknopt wilde concretiseren in woorden. Een olijsting van enkele (intersectorale) reacties op het project vindt u in bijlage 4.

Infolder voor professionelen

In onze infolder voor professionelen schetsen we zo concreet en “to the point” mogelijk wat de werking van 4Hobo precies inhoudt, wat de noodzaak en meerwaarde is van dit project en waar 4Hobo het verschil maakt met de reguliere hulpverlening.

Deze folder kan u vinden in bijlage 6.

Logo 4Hobo

Om de identiteit van 4Hobo extra te ondersteunen, hebben we er voor gekozen een eigen logo te ontwerpen. Dit logo prijkt alvast bovenaan dit dossier en zal gebruikt worden bij alle formele en schriftelijke communicatie met professionelen. Bij het ontwerp van het logo werd er ook rekening mee gehouden dat het nog steeds zichtbaar/leesbaar is bij het afdrukken of kopiëren van documenten in zwart-wit.

DEEL III: Publicatie omtrent proactieve risicotaxatie/Indicatieve signaallijst

Indicatieve signaallijst

De ontwikkeling van de indicatieve signaallijst loopt in samenwerking met de universiteit Gent nog verder.

De lijst heeft niet de pretentie een klinisch wetenschappelijk instrument te zijn, doch een praktijkgericht werkinstrument dat de invuller (professioneel of natuurlijk netwerk van de jongere) attent maakt op de eventuele aanwezigheid van verstandelijke beperking en risicogedrag tot (verdere) delinquente ontwikkeling. Om wetenschappelijke redenen en omwille van de praktijkgerichtheid werd beslist tot een "naamswijziging" naar *indicatieve signaallijst*.

De lijst zet aan tot kritisch denken, niet normaliseren, maar signaleren en ageren. Het is tevens een uitnodiging tot dialoog met 4Hobo, waarbij meer specifiek kan ingegaan worden op het profiel van de jongere in kwestie en op basis waarvan de begeleiding van de jongere vorm kan krijgen.

Publicatie tijdschrift

Op 22 mei 2013 kregen we een vraag om een artikel te schrijven voor het tijdschrift Agora. Agora is een tijdschrift voor en door medewerkers in de jeugdhulp dat uitgegeven wordt door de vzw Jongerenbegeleiding-Informant. Het artikel verhaalt over de emotionele ontwikkeling binnen een forensische context en meer specifiek over welke plaats de emotionele ontwikkeling heeft binnen de 2 forensische werkingen van Centrum OBRA vzw, Ontgrendeld en 4Hobo. Het artikel werd gepubliceerd in het themanummer rond sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen en jongeren in de jeugdhulp, in december 2013.

Onze bijdrage in Agora vindt u terug in bijlage 5.

Voor de toekomst staat verder ook een wetenschappelijke publicatie gepland in samenwerking met de vakgroep sociale agogiek van de universiteit Gent. Concrete afspraken hieromtrent dienen nog gemaakt te worden.

DEEL IV: Casusbespreking & effectieve outreach

Medewerkers & taakverdeling

1. *Nieuwe medewerker in dienst*

Op 2 augustus 2013 is onze nieuwe medewerker, Rody Verhage, halftijds (19/38) in dienst gekomen.

De taakverdeling tussen beide medewerkers is als volgt:

Leen Bollaert: Projectverantwoordelijke (voltijds 38/38 in dienst)

De projectverantwoordelijke zal hoofdzakelijk blijven instaan voor de verdere ontwikkeling en implementatie van het project, het contact met professionelen en supervisie van de outreachend begeleider en vrijwilliger. Daarnaast, doch in beperkte mate, zal de projectverantwoordelijke ook outreachend werk met de jongeren opnemen, om de voeling met de praktijk te behouden. Meer concreet resulteert dit in volgende taakinhoud:

- Netwerking
- Beleid
- Inhoudelijke ontwikkeling
- Sensibilisering en vorming
- Coaching /supervisie outreachend begeleider/vrijwilliger
- Outreach professioneel netwerk en jongeren

Rody Verhage: Outreachend begeleider (halftijds 19/38 in dienst)

De outreachend begeleider wordt volledig ingezet voor het contact met de jongeren, in een verhouding van 60 % (11.5/19) rechtstreekse contacturen en 40 % (7.5) administratief werk (cliëntregistratie, verslaggeving, communicatie via mail en telefoon, e.d.).

Dit impliceert ook het beheer van het Facebookprofiel (zie verder) en de website voor de jongeren. De outreachend begeleider werkt momenteel op maandag (9.00u – 17.30u), dinsdag (9.00u – 17.30u) en vrijdag (8.30 – 11.30u). Indien op basis van de praktijk zou blijken dat deze werktijden niet of onvoldoende beantwoorden aan de nood van de jongeren, dan kunnen deze nog gewijzigd worden (vb. avondwerk).

2. *Vrijwilliger in dienst*

Op 26 september 2013 is binnen het project ook een vrijwilliger gestart, Charlotte Vander Haeghen. Charlotte maakte kennis met ons project via Prof. Dr. Kurt Audenaert (UZ Gent) en voelde zich meteen aangesproken om zich hiervoor te engageren. Zij werkt 1 dag per week voor het project, op donderdag van 8.30u tot 17.00u. Zij levert een bijdrage in inhoudelijk en administratief werk onder supervisie van de projectverantwoordelijke. Zij neemt geen outreachend werk op t.a.v. jongeren.

Casusbespreking en effectieve outreach (d.d. 31/12/2013)

In wat volgt brengen we u graag enkele (beknopte) voorbeelden van casussen waar reeds outreachend werd gewerkt (met professioneel netwerk en/of met de jongere zelf).

1. Casus S.

S. werd aangemeld bij 4Hobo op 20 februari 2013 door de Pleegzorgdienst Open Gezin Geraardsbergen.

Zij waren op de hoogte van het project via de ontwerptekst, die aan hen door een andere hulpverleningsorganisatie werd doorgegeven.

S. is een 16-jarige jongen met een (gediagnosticeerde) verstandelijke beperking.

De begeleidster van het pleeggezin nam met ons contact naar aanleiding van een concreet en recent voorval van seksueel grensoverschrijdend gedrag, waarvoor door de ouders van de tegenpartij klacht werd neergelegd bij de politie. De jongen stelde in de afgelopen periode ook heel wat gedragsproblemen (woede-uitbarstingen, voortdurende conflicten met pleegmama, enz.) Pleegmama had bepaalde vragen waar de dienst pleegzorg niet meteen een antwoord kon op formuleren en men wilde bij 4Hobo dan ook graag advies inwinnen.

De vraag aan 4Hobo was of en hoe dit gedrag eventueel kon gekaderd worden binnen de verstandelijke beperking en wat men preventief kon ondernemen opdat zulke feiten niet meer zouden voorvallen.

Vanuit onze expertise verstandelijke beperking en forensisch welzijnswerk konden we de dienst pleegzorg adviseren om naar de toekomst bepaalde interventies op te zetten om verder grensoverschrijdend gedrag te voorkomen, zoals:

- een inschaling laten maken van het emotioneel functioneren van S. i.f.v. een meer aansluitende en gerichtere aanpak op zijn niveau
- S. aanmelden voor thuisbegeleiding, gespecialiseerd voor personen met een verstandelijke beperking, zodat pleegmama een plek heeft waar ze met al haar vragen omtrent de beperking en het gedrag van haar zoon terecht kan
- de psychologe van de school van S. vragen om expliciet het thema seksualiteit en grensoverschrijdend gedrag met S. op te nemen binnen hun wekelijkse sessies
- zo veel als mogelijk preventief / proactief bepaalde situaties inschatten die een risico kunnen vormen voor de herhaling van grensoverschrijdend gedrag
- ...

Vlak na de feiten was er met de pleegzorgdienst een intensief contact van gemiddeld 1 à 2 maal per week. Intussen werden alle interventies door de dienst geïmplementeerd, werden de concrete feiten afgerond via herstellbemiddeling en zijn er (voorlopig) geen nieuwe feiten voorgevallen.

Momenteel neemt de pleegzorgbegeleidster ongeveer 1 keer per 2 maand met ons opnieuw (telefonisch of via e-mail) contact voor een stand van zaken. Ook in geval van acute situaties kan ze bij ons terecht.

2. Casus V.

V. is een 16-jarige jongen van Slovaakse origine (Roma). Op 11 oktober 2013 werden we gecontacteerd door de teambegeleidster van O.C. St-Jozef in Zwijnaarde met een vraag naar advies.

Concrete situatie: jongen had verschillende malen (fysiek en seksueel) grensoverschrijdend gedrag gesteld t.a.v. groepsgenoten. Nadat er verschillende klachten kwamen van ouders van de andere jongeren, werd besloten om V. tijdelijk te schorsen uit het internaat. Op het moment van de aanmelding verbleef V. thuis. Oorspronkelijk was het plan dat V. over een week terug zou komen naar het O.C.

Samen met de teambegeleidster – die behoorlijk onder druk stond door de gebeurde feiten, de klachten van ouders en van de begeleiders in haar team – bekeken we welke maatregelen getroffen konden worden om dergelijke feiten naar de toekomst te vermijden. Samen stelden we een heel concreet handelings- en actieplan op wat kon uitgevoerd worden ter voorbereiding van de terugkeer van de jongere (o.a. de jongere op een kamer alleen leggen om seksueel grensoverschrijdend gedrag naar zijn kamergenoot te voorkomen, zorgen dat de slaapkamer fysiek veilig is – door

bv. meubilair weg te nemen – om agressie naar materiaal en eventuele verwonding te voorkomen, controle door de nachtopvoeder op regelmatige tijdstippen, begeleiding tijdens de rookmomenten om stiekem contact met de slachtoffers te voorkomen en om stiekem roken en eventuele brandstichting op de slaapkamer te voorkomen, enz.). Daarnaast werd ook gekeken hoe er op meer emotioneel gepaste wijze met deze jongen kon worden omgegaan, opdat hij minder maladaptief gedrag zou stellen.

Nadat het plan was opgesteld, stelde de teambegeleidster vast dat de terugkeer van de jongere meer voorbereiding zou vragen dan zij en haar team tot dan hadden ingeschat. Er werd dan ook besloten om de jongere nog een week langer thuis te laten (op dat moment een veilige situatie) zodat men de tijd had om zijn terugkeer tot in de puntjes voor te bereiden.

Er werd afgesproken dat de teambegeleidster op het moment van zijn terugkeer en bij vragen of problemen opnieuw contact met 4Hobo opneemt. *Het professioneel netwerk kan voorlopig weer verder.*

3. Casus A.

A. is een 14-jarige jongen van Griekse afkomst. Op 23 september 2013 werd hij bij ons aangemeld door de coördinator van de medisch-sociale dienst van BuSO Sint-Jozef.

Hoewel A pas 14 is en dus feitelijk buiten de leeftijdscategorie van het project valt, werd toch besloten hem in het project op te nemen, enerzijds door de mogelijkheid daartoe binnen het experimentele kader van de projectfase en anderzijds door de ernst van de problemen en de grote hulpvraag van het professioneel netwerk.

De omgeving ervaart heel wat problemen met A.: school lopen lukt niet meer door aanhoudende conflicten met medeleerlingen en leerkrachten. A. daagt anderen uit, bedreigt ze, pakt ze fysiek aan,... aldus het begeleidende team. Op het moment van de aanmelding verblijft hij in de time-out van de school. Ongeveer twee dagen voor zijn geplande terugkeer naar de klas loopt het ook in de time-out fout: A. stelt grensoverschrijdend (bedreigend, agressief) gedrag naar groepsgenoten en begeleiding. Jongeren, leerkrachten en time-out begeleiders zijn bang van A. en voelen zich niet meer veilig. Door de schooldirectie wordt dan ook besloten om A. tijdelijk te schorsen en hem thuis te laten verblijven in afwachting van een opname in gemeenschapsinstelling De Zande. Echter, ook de thuisomgeving is voor A. geen optimale omgeving. Ook de ouders weten niet altijd hoe ze moeten reageren op en omgaan met het grensoverschrijdende gedrag van hun zoon. Andere zaken die we oppikken uit dit dossier (na het opvragen van informatie uit verschillende voorzieningen waar A. reeds heeft verbleven) zijn: seksueel grensoverschrijdend gedrag naar halfzus, dierenmishandeling, fantasieverhalen over het plegen van moorden,... We beschouwen deze feiten als voldoende ernstig om op zijn minst het verhaal van het professioneel netwerk te beluisteren. Het team leerkrachten, de begeleiders van de time-out van de school, de coördinator, directie, ouders,... zitten met de handen in het haar. Ze geven aan geen hoogte te krijgen van A. , kunnen zijn gedrag niet plaatsen en weten er dus ook niet op gepaste wijze mee om te gaan.

De jongen kende, ondanks zijn jonge leeftijd, al een hobbelig hulpverleningsparcours. Hij doorliep reeds verschillende scholen, was reeds opgenomen in een OBC, kende al verschillende time-outs en staat nu op de wachtlijst voor een opname in De Zande. Met enige omzichtigheid zouden we kunnen stellen dat deze jongere, wanneer gepaste hulpverlening blijft ontbreken, op weg is om een zogeheten “prioritair te bemiddelen dossier” te worden.

Van het moment van aanmelding (eind september) tot nu, stelden we een plan van aanpak op, in samenspraak met het professioneel netwerk, en ondernamen we reeds volgende stappen:

- opvragen van informatie bij de diverse hulpverleners uit het verleden
- nadere informatie inwinnen omtrent diagnostiek, emotionele ontwikkeling, gezinscontext, enz.
- bijwonen van leerlingenbesprekingen op school (met leerkrachten, time-outbegeleiders, coördinator, ...)

- inroepen van de expertise van OTA (OndersteuningsTeam Allochtonen)
- kennismaking met de jongere door het bijwonen van een time-out activiteit
- in contact treden met de toekomstige hulpverlener en samen kijken welke functie 4Hobo daar kan opnemen
- samen met de school een plan van aanpak opstellen om de terugkeer van A. na zijn opname in de gemeenschapsinstelling voor te bereiden

Deze outreach draait dus, om het zo te zeggen, op volle toeren en dient absoluut verder gezet te worden om *verdere delinquente ontwikkeling van deze jongere te minimaliseren*.

4. Casus L.

Op 13 mei werd Centrum OBRA (directie) gecontacteerd door de dienst HCA (Herstelgerichte Constructieve Afhandelingsvormen) Oost-Vlaanderen.

De herstelbemiddelaar brengt het verhaal van een 14-jarige jongen die door het Jeugdparket aan hen was doorverwezen voor herstelbemiddeling. De jongen in kwestie had geld gestolen van zijn zus en de dienst HCA was nu op zoek naar een plaats waar deze jongere wat klusjes kon opknappen om zijn slachtoffer te vergoeden. De vergoeding aan het slachtoffer zou gebeuren via het Sociaal Vereffeningfonds.

In onderling akkoord en met toestemming van de directie van Centrum OBRA vond even later (voor specifieke data, zie chronologische activiteitenfiche) een kennismakingsgesprek plaats, in aanwezigheid van: L., mama, thuisbegeleiding BJZ, HCA en de projectverantwoordelijke van 4Hobo. Hoewel deze jongere feitelijk niet was aangemeld in functie van het project, werd toch besloten dat de projectverantwoordelijke de meest aangewezen persoon was om deze jongere op te volgen tijdens zijn werkperiode in Centrum OBRA, gezien het een minderjarige cliënt betrof die een MOF had gepleegd. Bovendien waren er sterke aanwijzingen dat er sprake was van een verstandelijke beperking en een lage emotionele ontwikkeling.

De eerste twee dagen (begin juli) komt L. stipt en goedgezind naar het Centrum en werkt hij, onder begeleiding van onze klusjesman, op een correcte manier zijn taken af (wat tuinier werk en wat schilderwerk). L. stelt zich meewerkend, beleefd en spontaan op.

De derde dag komt L. niet opdagen. Hoewel we er op voorbereid waren dat zulke problemen zich konden voordoen, waren we toch enigszins verrast, gezien L. het de eerste twee dagen zo goed had gedaan.

Even later krijgen we telefoon van de thuisbegeleidster dat mama haar die morgen had opgebeld om te zeggen dat ze L. niet uit bed kreeg.

De projectverantwoordelijke van 4Hobo heeft vervolgens contact opgenomen met HCA om te melden dat L. niet was komen opdagen enerzijds en met de vraag naar wat er nu stond te gebeuren anderzijds. Op zoek naar een antwoord, vernemen we via de herstelbemiddelaar bijkomende informatie over de natuurlijke en professionele context van het gezin:

L. is de derde zoon van een alleenstaande mama met 5 kinderen. Het gezin kent ernstige financiële problemen, in die mate zelfs dat mama vaak niet zeker is of ze tot het einde van de maand eten op de plank zal krijgen. Alle kinderen vertonen gedragsproblemen en 2 van de kinderen staan onder toezicht van de Jeugdrechter. Het gezin wordt al jarenlang opgevolgd door de jeugdrechtbank en krijgt al jarenlang (thuis)begeleiding vanuit de bijzondere jeugdzorg. Er komen 2 contextbegeleiders wekelijks aan huis, waaronder één voor L. L. zelf is 14 en zal na de grote vakantie starten in zijn derde middelbare school (momenteel is dit 't Vurstjen in Evergem), na schorsing in de andere. Niet alleen het steelgedrag vormde dus een probleem, maar blijkbaar verliep ook het schoollopen erg moeizaam.

Op dat punt waren we aldus gekomen:

- het mandaat van HCA was ten einde, volgens hun regelgeving dienden zij de info, dat de tewerkstelling binnen het kader van herstelbemiddeling was afgesprongen, door te geven

aan het Jeugdparket en zou het jeugdparket dan beslissen wat er verder diende te gebeuren (dossier doorspelen naar Jeugdrechtbank of alternatieve maatregel)

- mama wist niet wat ze moest doen om haar zoon terug aan het werk te krijgen
- ook de thuisbegeleidster kreeg L. niet gemotiveerd en stelde bovendien dat het haar taak was om mama te begeleiden, maar dat het de verantwoordelijkheid was van mama om L. uit zijn bed te krijgen

Ondanks de uitgebreide professionele omkadering van dit gezin, lag L. nog steeds in bed en wist niemand hoe hem nog in beweging te krijgen. Onrechtstreeks werd hem de boodschap gegeven dat de gepleegde feiten door de beugel konden.

Ook wij konden, na het telefoongesprek met HCA, in principe, de zaak afsluiten -gezien Centrum OBRA zelfs geen één mandaat had in de begeleiding van deze jongere- en L. rustig laten verder slapen.

Deze casus was echter voor ons een “mooi” voorbeeld van hoe onze doelgroep, door einde en gebrek aan mandaten, rigide regelgeving en gebrek aan specifieke kennis van en ervaring met verstandelijke beperking, lage emotionele ontwikkeling en forensisch welzijnswerk, tussen de mazen van het “zorgnet” door vallen. Deze jongere kreeg hierdoor niet de nodige hulp waar hij recht op heeft, wat zijn verdere ontwikkeling ernstig in gevaar kon brengen.

Het was op dat moment dat we, in overleg met directie, besloten deze jongere op te nemen in het project. We contacteerden opnieuw de dienst HCA en stelden voor dat zij, met goedkeuring van het Jeugdparket, L. zouden aanmelden voor 4Hobo. De precieze aanmeldingsdatum binnen het project was 6 augustus 2013.

Van de aanmelding tot op heden werden onder meer volgende stappen ondernomen en volgend resultaat bereikt:

- samen met L., mama en de professionele context (thuisbegeleiding, consultant JRB, maatschappelijke dienst nieuwe school, CLB) werd een plan van aanpak opgemaakt.
- waar het L. aanvankelijk geen ene dag lukte om school te lopen (hij liep weg, spijbelde, gedroeg zich ongepast t.a.v. medeleerlingen en leerkrachten, rookte op momenten dat het niet mocht,...) gaat hij nu (voorlopig) 3 halve dagen per week gemotiveerd naar school. Sinds de opstart van zijn alternatieve programma is hij slechts 1 keer niet naar school geweest en is zijn gedrag op school sterk verbeterd.
- op vrijdag verblijft hij nu een hele dag in vzw Zwerfgoed
- door met L. te “doen” kwamen we erachter dat de motivatie voor zijn steelgedrag was dat hij wegens de financiële problemen thuis maar heel weinig zakgeld kreeg. Hij vindt het echter zelf heel belangrijk om zelf wat meer centen te kunnen hebben om af en toe iets te kopen wat hij leuk vindt en wat helemaal van hem is, net als zijn leeftijdsgenoten. Samen met L. (letterlijk, door samen met hem via internet te zoeken – thuis heeft het gezin geen computer) zijn we dan ook op zoek naar een maatschappelijk aanvaardbare manier om wat extra zakgeld te bekomen (klusjes doen, vrijwilligerswerk met forfaitaire vergoeding, ...).
- voor de resterende momenten dat hij nu nog thuis verblijft, bekijken we met het professioneel netwerk hoe we op een voor hem evenwichtige manier, zijn dagbesteding een constructieve invulling kunnen geven enerzijds en het schoollopen met halve dagen kunnen uitbreiden anderzijds.
- verder ondersteunen we het professioneel netwerk in het gepast omgaan met het lage emotionele niveau van L. , opdat overbevraging, stressreacties en maladaptief gedrag zo veel als mogelijk voorkomen kunnen worden. De thuisbegeleidster brengt deze informatie dan weer over bij mama.

Ook al is bovenstaande slechts een beknopte weergave van deze casus, toch mogen we voorzichtig stellen dat *4Hobo in deze een verschil heeft kunnen maken en een vastgelopen situatie terug in beweging heeft kunnen krijgen, onder meer door proactieve benadering van deze jongere, dit gezin*

en het professioneel netwerk, via outreach en intersectorale samenwerking. We blijven voorlopig nog even intensief aanwezig, maar hopen dat we onszelf zo snel als mogelijk overbodig kunnen maken en dat professioneel en natuurlijk netwerk samen verder kunnen.

De mama van L. liet ons in ieder geval al weten enthousiast te zijn over onze manier van aanpakken. "Na jarenlange hulpverlening", zo zegt ze, "lijkt deze manier van werken aan te slaan bij mijn zoon en lijkt er eindelijk iets te veranderen. Ik vind het echt nodig dat de contacten tussen jullie en L. verder lopen." Samen met haar, zijn we voorzichtig hoopvol...

5. Casus G. en casus K. (beknopt)

G. en K. werden beiden aangemeld bij 4Hobo met een duidelijk omschreven vraag naar advies. Concreet werd 4Hobo uitgenodigd om aan te sluiten bij het *casusoverleg van het therapeutisch forensisch zorgtraject justitiële jongeren*.

K. werd pas recent aangemeld (dd. 23 oktober 2013), dus naast het bijwonen van het casusoverleg en overleg met de huidige begeleidende instanties (GI De Zande en Stappen vzw) is deze outreach eigenlijk nog in opstartfase.

In het dossier van G. (aangemeld dd. 15 februari 2013) hebben we, samen met de Kerhoek, Zomergem wel al enkele concrete acties ondernomen, waaronder:

- inschaling emotioneel ontwikkelingsniveau en adviesbespreking t.a.v. professionele begeleiders
- verder bijwonen casusoverleg zorgtraject met alle betrokken hulpverlening
- opstellen plan van aanpak inzake verstandelijke beperking en delinquente ontwikkeling

Beide dossiers zijn tot op heden actief lopende.

DEEL V: Planning volgende fasen

Outreach

- uitbreiden effectieve outreach (t.a.v. cliënten en professionelen) door in te gaan op bestaande vragen naar aanmeldingen, VTO, advies, enz. (Jeugdrechtbank Gent, Dienst maatschappelijk zorg politiezone Gent,...)
- opmaak aanmeldingsformulier
- uitwerken en –schrijven systeem cliëntregistratie
- verder uitwerken en –schrijven methodieken en procedures outreach (van aanmelding tot einde begeleiding)
- website OBRA vzw vervolledigen
- organisatie feedback van jongeren (doelgroep) op jongerenwebsite en Facebookprofiel
- aanschaf gsm i.f.v. communicatie tussen outreachend begeleider en jongeren (bellen & sms'en)
- optimaliseren indicatieve signaallijst

Netwerking & beleid

- verdere uitbreiding intersectorale netwerkpartners
- verdere integratie in structurele, intersectorale overlegplatforms
- uitbreiden bekendmaking project op beleidsniveau
- stuurgroep: verder inventariseren van knelpunten & “good practices” + toelichting van concrete casussen waar intersectorale netwerkpartners hebben samengewerkt

Wetenschappelijke bijdragen

- begeleiding masterstudente vakgroep sociale agogiek UGent (promotor Griet Roets)
- begeleiding masterstudent vakgroep orthopedagogiek UGent (promotor Stijn Vandevelde)
- wetenschappelijke publicatie, in samenwerking met UGent, vakgroep sociale agogiek
- deelname academische werkplaats UGent (wetenschap en praktijk hulpverlening ontmoeten elkaar)

Meer weten?

Martin Vanden Hende: Directeur Centrum OBRA vzw

Leen Bollaert: projectverantwoordelijke (psycholoog)

Rody Verhage: Outreachend begeleider (psycholoog)

E-mail: 4hobo@obra.be

Langerbrugsestraat 258

9940 Evergem

Tel: 09/253 72 76

www.obra.be

www.4hobo.be

Bibliografie

- CLAES, L. et al. (red.) (2012). *Emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking*. Antwerpen: Garant.
- DOŠEN, A. (2007). *Psychische stoornissen, gedragsproblemen en verstandelijke handicap. Een integratieve benadering bij kinderen en volwassenen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- KOOPS, W., SLOT, W. (red.) (1998). *Van lastig tot misdadig : een ontwikkelingsbenadering van lastige en misdadige kinderen en adolescenten: diagnostiek, behandeling en beleid*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- NEIJMEIJER, L., MOERDIJK, L., VENEBERG, G., MUUSSE, C. (red.) (2010). *Licht verstandelijke gehandicapten in de GGZ. Een verkennend onderzoek*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- RINK, J.E. (2007). *Forensische ontwikkeling en opvoeding*. Antwerpen: Garant.
- TEN WOLDE, A.C. (red.) (2006) *Vaardig en Veilig. Behandeling sterk gedragsgestoorde licht verstandelijk gehandicapte mensen met risicovol gedrag*. Hoeve Bosschoord Trajectum.
- VAN ACKER, J.C.A. (1998). *Jeugdcriminaliteit: Feiten en mythen over een beperkt probleem*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- VANDEN HENDE, M. (2005). *Ontgrendeld. Beschrijvend wetenschappelijk onderzoek naar geïnterneerden met een verstandelijke handicap in de Vlaamse gevangenissen*. Gent: Academia Press.
- VIGNERO, G. (2012). *De draad tussen cliënt en begeleider. De emotionele ontwikkeling als inspiratiebron in de begeleiding van personen met een verstandelijke handicap*. Leuven: Garant.

Bijlagen

1. Deontologische code
2. Verslag eerste bijeenkomst stuurgroep
3. Lijst contactpersonen en –voorzieningen
4. Feedback professionelen
5. Publicatie Agora
6. Infofolder professionelen

Bijlage 1: Deontologische code

1. DEFINIËRING

- Cliënt: Wanneer er in deze deontologische code wordt verwezen naar 'de cliënt', wordt in eerste plaats de jongere bedoeld die het voorwerp uitmaakt van de aanmelding bij het project. Indien met 'de cliënt' ook andere betrokkenen bedoeld worden, wordt dit expliciet vermeld.
- Medewerker: Wanneer er gesproken wordt over 'de medewerker', omvat dit zowel medewerkers in loondienst als vrijwilligers.

2. HOUDING VAN DE MEDEWERKER

- De medewerker voert zijn beroep deskundig en professioneel uit.
- Hij vertrekt hierbij vanuit een professionele basishouding, waarin de basiswaarden menselijke waardigheid, verbod van discriminatie, integriteit, loyaliteit, discretie en grenzen van vrije meningsuiting centraal staan.
- De medewerker bewaakt zijn/haar persoonlijke integriteit en maakt geen misbruik van zijn/haar deskundigheid en/of positie.
- De medewerker verduidelijkt zijn/haar functie aan de cliënt en andere betrokkenen.
- Het belang van de cliënt staat steeds centraal. Om dit na te streven vertrekt de medewerker vanuit de ervaringen van de cliënt zelf en zijn/haar omgeving.
- Bij elke stap van het ondersteuningsproces wordt de cliënt maximaal betrokken en ingelicht.
- De anonimiteit en integriteit van de cliënt wordt zo veel mogelijk bewaakt, in het bijzonder bij cliënten met bijzondere statuten (o.a. MOF).
- De medewerker luistert naar wat de cliënt (en het natuurlijk en professioneel netwerk) te vertellen heeft: zowel verbaal als non-verbaal, zowel online als offline.
- Bij deze communicatie vertrekt de medewerker niet vanuit een misplaatste nieuwsgierigheid, maar tracht de medewerker de cliënt (en het natuurlijk en professioneel netwerk) zo goed mogelijk te ondersteunen en/of te begeleiden.
- De medewerker tracht zich bewust te zijn van de eigen waarden en normen en zorgt ervoor dat deze hem/haar niet hinderen bij het uitvoeren van de opdracht. De medewerker vormt op basis hiervan geen oordeel over (het contact met) de cliënt en/of het netwerk. Dit neemt niet weg dat er wel grenzen kunnen gesteld worden.
- De medewerker gaat niet impulsief in op elke vraag die gesteld wordt. Er wordt een actieve luisterhouding aangenomen waarbij men zoekt naar de onderliggende betekenis van het gedrag of de vraag van de cliënt.
- Op de medewerker rust de verantwoordelijkheid om moeilijkheden niet alleen op te merken, maar het is ook zijn/haar taak om ze actief aan te kaarten en de cliënt aan te moedigen om er een werkpunt van te maken. Waar nodig en mogelijk wordt de cliënt (en/of het natuurlijk netwerk) toegeleid naar een gespecialiseerde dienst.
- De medewerker beoogt in te treden en aan te sluiten bij de leef- en belevingswereld van de cliënt (en zijn/haar natuurlijk netwerk).
- De medewerker gaat vraag- en "noodgestuurd", flexibel, creatief, preventief en assertief om met de vragen, noden, mogelijkheden en beperkingen van de cliënt.
- De medewerker zoekt naar en poogt verbindingen met het natuurlijke en/of professioneel netwerk te installeren.
- De medewerker hanteert een flexibele basishouding, blijft geduldig en biedt keer op keer nieuwe kansen en mogelijkheden aan de cliënt.

3. BEROEPSGEHEIM EN OMGAAN MET INFORMATIE: VERZAMELING, GEBRUIK EN OVERDRACHT

Verzameling van informatie

- De medewerker verzamelt informatie die relevant is voor de opdracht.
- De informatie wordt bijgehouden op een manier waarop ze niet toegankelijk is voor derden.
- Voor het opvragen van informatie bij externe diensten, is de toestemming van de cliënt nodig. Hiervoor dient het *toestemmingsformulier voor het opvragen en delen van informatie (in bijlage)* te worden ondertekend door de betrokkene(n) (en bij minderjarige cliënten eveneens door de ouder(s)/voogd).

Gebruik van informatie

- Voor de cliënt (en anderen betrokkenen) moet het zeer transparant zijn wat er met de informatie gebeurt die hij/zij in vertrouwen overbrengt. Dit dient expliciet, en op een manier die begrijpelijk is voor alle betrokkenen, te worden uitgelegd. Wanneer dit niet strookt met de wil van de cliënt (en/of andere betrokkenen), kan er worden bijgestuurd en/of gezocht worden naar een compromis. Op deze manier wordt getracht misverstanden te voorkomen en wordt er bijgedragen bij aan de erkenning van de cliënt (en/of het natuurlijk netwerk) als volwaardige gesprekspartner.

Overdracht van informatie

- De cliënt staat centraal bij de informatie-uitwisseling. Hierover wordt transparant gecommuniceerd naar de cliënt.
- Alle communicatie over zijn/haar situatie verloopt maximaal via de cliënt. Dit laat de verantwoordelijkheid voor de informatie bij de cliënt zelf.
- De medewerker dient zichzelf de vraag te stellen: wat maakt mij beter geplaatst dan de cliënt zelf om te antwoorden op vragen over de situatie van de cliënt?
- Indien mogelijk kan de medewerker een driehoeksoverleg faciliteren voor de overdracht van informatie: hierbij is er een maximale betrokkenheid van de cliënt en wordt het eigen spreken van de medewerker geremd zodat op een doordachte wijze enkel die info wordt gedeeld die nodig is.

○ Beroepsgeheim algemeen

- De medewerker is gebonden aan het beroepsgeheim: er is een principiële zwijgplicht ten aanzien van derden. Dit is essentieel voor de noodzakelijke professionele vertrouwensrelatie met de jongere: omwille van het feit dat de jongere zaken kan toevertrouwen aan de medewerker, kan de medewerker zijn/haar werk doen.
- Het beroepsgeheim is van toepassing op vertrouwelijke informatie die betrekking heeft op de privésfeer van de betrokkene(n) en informatie die de betrokkene(n) zelf impliciet of expliciet als vertrouwelijk bestempelt. Louter materiële feiten zonder geheim karakter vallen daarom niet onder het beroepsgeheim. Alles wat uitdrukkelijk of stilzwijgend aan de medewerker werd toevertrouwd (door de betrokkene(n) zelf of door derden), valt wel onder het beroepsgeheim.
- Ook datgene wat de medewerker vermoedt of wat wordt afgeleid uit contacten met de jongere, valt onder het beroepsgeheim.
- Beroepsgeheim geldt tegenover elk lid van het cliëntsysteem.
- Indien de medewerker van oordeel is dat het noodzakelijk is om bepaalde informatie mee te delen worden cliënten aangesproken op hun verantwoordelijkheid ("je vertelt me dit en wat verwacht je dan van mij?", "Wat wil je dat ik met deze info doe?", "Hoe kan ik jou ondersteunen om hiermee aan de slag te gaan?") en

probeert de medewerker deze informatie om te buigen naar een vraag of nood bij de cliënt.

- Indien de medewerker er niet uit geraakt of twijfelt aan zijn/haar eigen oordeel, dan kan hij/zij terugvallen op het team en de projectverantwoordelijke om van gedachten te wisselen. Er kan gebruik gemaakt worden van het stappenplan morele dilemma's en de procedure schending integriteit (*in bijlage*). Indien er nog steeds onduidelijkheid is, wordt de directie geraadpleegd. Indien nodig kan ook een consultgesprek met een externe deskundige klaarheid bieden.
- **Beroepsgeheim ten aanzien van collega's**
 - Binnen de context van een team kan noodzakelijke informatie worden uitgewisseld onder collega's. Er is met andere woorden sprake van een gedeeld beroepsgeheim. Hierbij gaat het echter enkel over informatie die relevant is voor het ondersteuningsproces.
 - De cliënt (en andere betrokkenen) wordt op voorhand geïnformeerd over het gedeeld beroepsgeheim.
- **Beroepsgeheim ten aanzien van andere hulpverleners, diensten, etc. (met beroepsgeheim)**
 - Als blijkt dat samenwerking met een externe dienst nodig is in een ondersteuningstraject en in het belang van de cliënt, dan wordt dit besproken met de cliënt en wordt hij/zij gemotiveerd om deze dienst mee te betrekken.
 - Weigert de cliënt dit, dan worden de consequenties hiervan met hem/haar doorgepraat.
 - Indien de cliënt akkoord is om een samenwerking met een andere dienst aan te gaan, dan wordt samen met de cliënt bekeken welke informatie het best uitgewisseld wordt. Zo blijft de cliënt het gevoel van controle over zijn situatie behouden.
 - Indien de medewerker van oordeel is dat informatiedeling met andere hulpverleners (die eveneens onderworpen zijn aan het beroepsgeheim en werken met dezelfde finaliteit) noodzakelijk is in functie van het ondersteuningsproces, dan gebeurt dit met medeweten en instemming van de betrokkene(n).
 - Hiervoor dient het *toestemmingsformulier voor het opvragen en delen van informatie (in bijlage)* te worden ondertekend door de betrokkene(n) (en bij minderjarige cliënten eveneens door de ouder(s)/voogd).
 - Indien de medewerker van oordeel is dat het noodzakelijk is om bepaalde informatie mee te delen, wordt dit besproken met en beargumenteerd aan de cliënt en wordt de cliënt gewezen op zijn verantwoordelijkheden.
 - Enkel in uiterste noodgevallen kan een medewerker informatie delen met andere diensten zonder instemming van de betrokken cliënt. Dit gebeurt enkel na afweging en na toetsing bij de projectverantwoordelijke en directie. Bovendien moeten er goede en helder uit te leggen argumenten voorhanden zijn om dit te doen zonder instemming. Het gevolgde afwegingsproces moet duidelijk worden geregistreerd. Er kan dan gebruik gemaakt worden van het stappenplan morele dilemma's en de procedure schending integriteit (*in bijlage*).
 - Indien er uitzonderlijk toch relevante informatie wordt uitgewisseld zonder dat de cliënt op voorhand toestemming heeft gegeven, dan wordt de cliënt hierover zo snel als mogelijk ingelicht. Zo weten cliënten stap voor stap wat er gebeurt binnen hun begeleidingsproces. Door elke stap in de ondersteuning af te wegen en erover te waken dat men betrouwbaar blijft in de communicatie met én over de cliënt, kan men een bijdrage leveren aan het opbouwen en in stand houden van een professionele vertrouwensrelatie.

- **Beroepsgeheim ten aanzien van scholen en andere diensten zonder beroepsgeheim**
 - In de communicatie met diensten zonder beroepsgeheim, wordt er uiterst voorzichtig omgegaan met het doorgeven van vertrouwelijke informatie.
 - De communicatie met scholen verloopt zoveel mogelijk via CLB-medewerkers of personeelsleden van de school die wel beroepsgeheim hebben (sociale dienst, psycholoog, orthopedagoog,...).
 - Zoals steeds wordt de cliënt (en/of ouders/voogd) maximaal betrokken in de gegevensoverdracht.

- **Beroepsgeheim ten aanzien van politie en justitie**
 - Een hulpverlener kan nooit spreken van gedeeld beroepsgeheim met de politie of andere justitiële diensten. Politie en justitiële instanties hebben een duidelijk andere finaliteit dan een hulpverlener en hebben een informatieplicht aan hun opdrachtgevers.
 - De medewerker heeft spreekrecht (en dus geen spreekplicht) wanneer hij/zij gevraagd wordt te getuigen voor een rechter of voor een parlementaire onderzoekscommissie (art. 458 van de Strafwet). Over welke informatie al dan niet gedeeld wordt, wordt vooraf overlegd met de projectverantwoordelijke en directie.
 - Indien een cliënt (die vrijwillig in begeleiding is) tijdens of na deze begeleiding in contact komt met politie of justitie, is de medewerker eveneens gebonden aan het beroepsgeheim en dus niet verplicht om informatie door te geven. Men hoeft ook niet door te geven of de cliënt al dan niet werd aangemeld. Uiteraard, alleen indien dit in het belang is van de cliënt.
 - Wanneer de medewerker geconfronteerd wordt met (een aankondiging van) illegale feiten, vormt dit in eerste instantie een aanleiding om de cliënt te confronteren met de eigen verantwoordelijkheid en de mogelijke gevolgen van zijn/haar acties. (Zie infra: *uitzonderingen op het beroepsgeheim*).

- **Beroepsgeheim ten aanzien van ouders van minderjarige cliënten**
 - Ouders hebben vanuit hun ouderlijk gezag het recht om fundamentele opvoedingsbeslissingen te nemen over hun minderjarige kinderen. Ouders hebben dan ook nood aan en recht op informatie over hun kinderen die relevant is voor de opvoeding om goede beslissingen te kunnen nemen.
 - De medewerker dient steeds zorgvuldig af te wegen welke informatie ouders nodig hebben onder toepassing van het ouderlijk gezag. Niet zomaar alle informatie moet dus met hen gedeeld worden. Bij twijfel kan er overlegd worden met de projectverantwoordelijke en/of directie (of een externe expert indien nodig).
 - Minimalistisch geïnterpreteerd houdt het ouderlijk recht op informatie in dat wanneer ouders erom vragen, de relevante zaken moeten worden meegedeeld, indien de jongere zich daar niet gemotiveerd tegen verzet.
 - Als de minderjarige zich verzet tegen mededeling van bepaalde zaken aan zijn ouders, heeft hij/zij recht op geheimhouding van de vertrouwelijke mededelingen die hij heeft gedaan (conform decreet rechtspositie van de minderjarigen in de integrale jeugdhulpverlening).
 - Een ouder die niet het ouderlijk gezag uitoefent, behoudt het recht om toezicht te houden op de opvoeding van het kind. Hij/zij kan bij de andere ouder of bij derden alle nuttige informatie hieromtrent inwinnen (Art. 374, vierde lid van het Burgerlijk Wetboek).
 - Er is geen recht van ouders op informatie over meerderjarige kinderen. Hier speelt het beroepsgeheim ten volle.

- **Uitzonderingen op het beroepsgeheim**

- Noodtoestand

De medewerker wordt toegestaan (maar is niet verplicht) zijn/haar beroepsgeheim te schenden wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan.

- Er moet een daadwerkelijk en onmiddellijk gevaar dreigen.
 - Het belang of de waarde die men wil beschermen moet minstens van gelijke waarde zijn als die van het beroepsgeheim. Dit is het geval wanneer de seksuele of fysieke integriteit van een persoon (dit kan zowel gaan om een cliënt als derde) in gevaar is.
 - Het doorbreken van het beroepsgeheim is de enige mogelijkheid om het gevaar af te wenden. Indien men zelf kan ingrijpen om het gevaar af te wenden mag men het beroepsgeheim dus niet schenden.

De situatie en bovenstaande voorwaarden worden eerst besproken met de projectverantwoordelijke en/of directie alvorens acties te ondernemen. Wanneer in samenspraak met de projectverantwoordelijke of directie tot de conclusie wordt gekomen dat het daadwerkelijk gaat om een noodtoestand, kan men het beroepsgeheim doorbreken om een neutrale derde te betrekken bij de situatie, om op die manier de noodtoestand te stoppen. Men hoeft dus niet noodzakelijk meteen de politie of het parket in te lichten, men kan ook een andere gespecialiseerde dienst zoals bijvoorbeeld het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling inschakelen.

Concrete uitwerking noodtoestand: Art. 458bis¹

- De medewerker heeft de mogelijkheid het beroepsgeheim te doorbreken door de procureur des Konings in te lichten wanneer bepaalde misdrijven werden gepleegd op een minderjarige of een kwetsbaar persoon¹. Hierbij moet voldaan worden aan volgende voorwaarden:
 - Men heeft het slachtoffer onderzocht, of is door het slachtoffer in vertrouwen genomen, of men kreeg op een andere manier kennis van het misdrijf.
 - Er is sprake van een ernstig en dreigend gevaar voor de integriteit van het slachtoffer en/of een reëel gevaar dat andere kwetsbare personen het slachtoffer worden.
 - De medewerker kan zelf of met hulp van anderen de psychische of fysieke integriteit van het potentiële slachtoffer niet beschermen.

Dit betekent dat een medewerker zijn/haar beroepsgeheim mag doorbreken zelfs als het misdrijf nog niet heeft plaatsgevonden en dat de medewerker ook mag melden wanneer de potentiële dader van een

¹ Eénieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 426, gepleegd op een minderjarige of op een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, hetzij wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbare persoon en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, hetzij wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen.

misdrijf de zorgverstreker in vertrouwen neemt. De medewerker overlegt hierover met de projectverantwoordelijke en directie en brengt, indien voldaan werd aan bovenstaande voorwaarden, de procureur des Konings op de hoogte. Het argumentatieproces wordt bovendien zorgvuldig geregistreerd, ook wanneer tot het besluit wordt gekomen om geen melding te maken.

Wanneer er geen gevaar meer dreigt voor de integriteit van een persoon, mag het beroepsgeheim niet worden doorbroken.

- Schuldig verzuim²:
 - Wanneer er ernstig gevaar is of dreigt voor de integriteit van de cliënt en/of derden, is de medewerker verplicht om de nodige maatregelen te nemen, ook als dit het doorbreken van het beroepsgeheim inhoudt. Indien dit het geval is, wordt er eerst overlegd met de projectverantwoordelijke en directie (of een externe expert indien nodig). Het argumentatieproces wordt zorgvuldig geregistreerd.
- Getuigenis in rechte:
 - Dit geeft de medewerker spreekrecht, en dus geen spreekplicht (art. 458 van de Strafwet): *zie supra*.
- Verdediging in rechte:
 - Het recht op verdediging heeft voorrang op het beroepsgeheim. Wanneer een medewerker door een cliënt voor de rechtbank wordt gebracht omwille van een vermeende beroepsfout of een misdrijf in de uitoefening van zijn/haar beroep, mag de medewerker daarom het beroepsgeheim doorbreken (spreekrecht). Ook mag de medewerker, met het oog op zijn/haar verdediging, vertrouwelijke informatie delen met derden: zijn advocaten, de magistraten, de door de rechtbank aangestelde deskundigen, het Openbaar Ministerie en de tegenpartij. Uiteraard mag enkel de vertrouwelijke informatie gedeeld worden die relevant is voor zijn/haar verdediging.

4. ONLINE METHODIEKEN

Facebook

- Binnen 4Hobo maken we gebruik van Facebook, in de vorm van een persoonspagina (<http://www.facebook.com/4hobo>). Hierbij wordt steeds rekening gehouden met de visie en deontologie van 4Hobo. Er is hierbij geen afwijking wat betreft het beroepsgeheim (*zie supra*).
- De Facebookpagina heeft verschillende doeleinden:
 - Het proactief traceren en opvolgen van jongeren die worden aangemeld.
 - Op een zeer laagdrempelige manier in contact komen en blijven met de cliënt. Ook de cliënt kan op een laagdrempelige manier contact zoeken met een medewerker.
 - Het verspreiden van aangepaste informatie over verschillende levensdomeinen op een laagdrempelige manier. Eventueel wordt er doorverwezen naar andere (hulpverlenings-)instanties.
 - De Facebookpagina wordt dus niet zozeer gebruikt als een hulpverleningstool, wel als een communicatiemiddel.

² Art. 422bis van de Strafwet bepaalt dat iedere burger die verzuimt zelf hulp te verlenen of te verschaffen (door de hulp van een derde in te roepen) aan iemand die in groot gevaar verkeert, bestraft kan worden. Als het slachtoffer minderjarig is, dan maakt dit een verzwarende omstandigheid uit.

- Er wordt enkel contact gelegd via de Facebookpagina van 4Hobo, niet via de privépagina van de medewerker. Wanneer een cliënt contact zoekt met de privépagina van de medewerker, wordt hier niet op ingegaan via die weg. Wel kan dit op een later moment besproken worden met de cliënt (laagdrempelig en in de marge van een gesprek) en wordt hem/haar duidelijk het verschil uitgelegd tussen de 4Hobo-pagina en de privépagina van de medewerker.
- Er wordt zorgvuldig omgegaan met de privacy instellingen van de Facebookpagina. Zo kan enkel 4Hobo de eigen vriendenlijst en berichten die anderen op de tijdlijn plaatsen zien.
- Enkel personen die 4Hobo kent, worden toegevoegd of geaccepteerd als vriend.
- Er worden verschillende (gesloten) vriendenlijsten gemaakt, zodat informatie gedeeld kan worden met een bepaald doelpubliek:
 - Aangemelde cliënten
 - Netwerk: personen uit het netwerk van cliënten, die eveneens gekend zijn binnen de werking
 - Professionelen of hulpverleners
- Info: algemene infopagina's bij het delen van al dan niet informatieve links, afbeeldingen of andere "posts", dient men rekening te houden met de inhoud van de desbetreffende post. Deze moet aangepast zijn aan het doelpubliek (laagdrempelig, ludiek, niet te talig, niet te ingewikkeld, niet te kinderachtig,...) en ethisch verantwoord zijn (niet aanzetten tot haat, geweld of middelengebruik, niet belerend of onrespectvol overkomen,...). Indien 4Hobo foto's van personen wenst te plaatsen op de Facebookpagina, dan dienen alle afgebeelde personen hiervoor eerst hun toestemming te geven.
- Indien cliënten foto's posten op het 4Hobo-profiel, dan zal steeds worden afgewogen of dit niet ten nadele van de cliënt zelf of derden komt. Indien ingeschat wordt van wel, dan zal eerst aan de cliënt zelf gevraagd worden de post te verwijderen. Indien deze dit niet zelf doet, zal 4Hobo de cliënt op de hoogte brengen dat de post door 4Hobo zal worden verwijderd.
- Met het oog op laagdrempeligheid en het voorkomen van stigmatisering, worden op de Facebookpagina geen duidelijke links gelegd met Centrum OBRA vzw, noch profileren we ons hierop duidelijk als hulpverleningsinstantie.
- Via Facebook kunnen verschillende soorten berichten worden verstuurd: prikboardberichten, privéberichten en chatberichten. Prikboardberichten zijn echter niet anoniem genoeg; iedereen (afhankelijk van de privacy instellingen van de ontvanger) kan het geposte bericht lezen. Privéberichten sturen en/of chatten is een betere methode om contact te hebben met de jongere. 4Hobo zal echter zo veel als mogelijk vermijden om persoonlijke of delicate informatie met de cliënt te bespreken via Facebook om diens privacy te beschermen. Waar mogelijk zullen we de cliënt stimuleren via andere kanalen in gesprek te gaan (persoonlijk, via sms, via chathulpverlening bij andere instanties zoals het JAC,...).
- Bij online communicatie houdt de medewerker rekening met de decontextualisatie: men neemt in acht dat men niet op de hoogte is van de context waarin de cliënt zich op dat moment bevindt: de cliënt is mogelijk met meerdere dingen tegelijk bezig, er kunnen misschien andere personen meelesen, etc.
- Men houdt er rekening mee dat het gesprek wordt opgeslagen op de computer van de cliënt, die mogelijk door meerdere personen gebruikt wordt. De medewerker brengt de cliënt hiervan op de hoogte.
- De medewerker neemt in acht dat de mogelijkheid bestaat dat derden zich voordoen als een cliënt en zijn/haar Facebookpagina gebruiken om een gesprek aan te knopen of verder te zetten. De medewerker is hier te allen tijde behoedzaam voor.
- De medewerker past zijn communicatie aan, rekening houdend met het wegvallen van non-verbale communicatie, de grotere afstand tot de cliënt, de vaardigheden van de cliënt, etc. Hij/zij brengt op aangepaste wijze empathie en emoties over en past de snelheid van typen aan naargelang het vermogen van de cliënt.

- Bij het afsluiten van een chatgesprek wordt de cliënt er aan herinnerd dat de inhoud van het gesprek mogelijks wordt opgeslagen op zijn/haar computer en op zijn/haar Facebookaccount. Indien gewenst kan dit verwijderd worden. De medewerker verstrekt hiervoor de nodige instructies aan de cliënt.
- De Facebookpagina wordt op werkdagen tweemaal daags nagekeken, in het weekend minstens één keer per dag. Op die manier kan er kort op de bal gespeeld worden indien er dingen gepost worden die dringende interventie vereisen (crisis, gevaar voor de integriteit, cyberpesten,...).

Jongerenwebsite

- 4Hobo ontwikkelde een website die specifiek gericht is naar het doelpubliek, jongeren en jongvolwassenen van 16 tot 25 jaar met verstandelijke beperking en risicogedrag (<http://www.4Hobo.be>). De inhoud en vormgeving van deze website zijn dan ook aangepast aan de doelgroep.
- Op de website wordt bruikbare en verstaanbare informatie geplaatst over verschillende levensdomeinen.
- Via de Facebookpagina worden hyperlinks naar de jongerenwebsite verspreid naar de cliënten.

5. KLACHTENPROCEDURE

- Wanneer er sprake is van ontevredenheid bij een cliënt en/of personen in zijn/haar netwerk, kan dit in eerste instantie rechtstreeks met de betrokken medewerker worden besproken. De medewerker is ontvankelijk voor deze vraag en probeert met de betrokkenen tot een compromis of oplossing te komen.
- Ook informele meldingen van ontevredenheid worden opgenomen.
- Indien niet tot een aanvaardbare uitkomst voor beide partijen wordt gekomen, kunnen ontevredenheden (telefonisch, per brief of per mail) worden gemeld aan de projectverantwoordelijke van 4Hobo en/of directie van Centrum OBRA vzw.
- De ontvanger van de klacht onderzoekt de ontevredenheid van de cliënt. In een gesprek wordt gepeild naar de ernst van de ontevredenheid. Daarnaast wordt de ontevredenheid zo goed mogelijk geconcretiseerd, zodat er naar oplossingen gezocht kan worden.
- De ontevredenheid wordt, indien nodig, teruggekoppeld naar het team. De ontevredenheid wordt geanalyseerd en in team zoekt men naar een oplossing.
- In een volgend gesprek wordt de melder van de ontevredenheid op de hoogte gebracht van de voorgestelde oplossing.
- Indien niet akkoord wordt gegaan met de voorgestelde oplossing of indien men de situatie zodanig ernstig vindt, kan de mondelinge ontevredenheid worden omgezet in een schriftelijke klacht. De klacht wordt gericht aan de projectverantwoordelijke, de directie of de klachtencommissie van Centrum OBRA vzw.
- Een schriftelijke klacht wordt steeds doorgespeeld aan de directie. De klacht wordt opgenomen in het klachtenregister.
- De projectverantwoordelijke analyseert de klacht samen met het team en formuleert mogelijke maatregelen. De resultaten van de besprekingen worden gerapporteerd aan de directie.
- De directie bezorgt de melder van de klacht een antwoord binnen de 10 werkdagen. Binnen de week wordt in een individueel gesprek het antwoord en de voorgestelde maatregelen toegelicht.
- Na enkele maanden wordt gepeild in hoeverre de genomen maatregelen doeltreffend zijn. Indien deze onvoldoende zijn, wordt opnieuw een melding gemaakt. Indien de melder van de klacht tevreden is, is de klacht afgehandeld.

- 4Hobo neemt elke klacht au serieux en probeert met de gerechtvaardigde klachten iets constructiefs te doen door eventuele aanpassingen door te voeren in de werking. Op die manier worden gelijkaardige klachten naar de toekomst vermeden.
- Zie ook klachtenprocedure Centrum OBRA vzw.

6. TOESTEMMINGSFORMULIER MEERDERJARIGE CLIËNT



Ondergetekende:

Naam en voornaam:

Geboortedatum:

Adres:

.....

geeft toestemming aan:

Dienst: 4Hobo – Centrum OBRA vzw

Adres: Langerbrugsestraat 258
9940 Evergem

om(soort gegevens)

op te vragen en/of door te sturen

aan(dienst/voorziening/hulpverlener)

om zo een globaal beeld te krijgen van de jongere en zijn/haar context en de dienstverlening optimaal te laten verlopen. De verzamelde gegevens worden bijgehouden op een manier waarop ze niet toegankelijk zijn voor derden en zullen uitsluitend gebruikt worden in het kader van de werking van 4Hobo³.

Plaats en datum:

Handtekening van de betreffende:

³ Voor meer concrete toelichting over deontologie m.b.t. opvragen, gebruik en overdracht van informatie en beroepsethiek verwijzen we naar de deontologische code van 4Hobo.

7. TOESTEMMINGSFORMULIER MINDERJARIGE CLIËNT



Ondergetekende (ouder(s)/voogd):

Naam en voornaam:

Geboortedatum:

Adres:

en (jongere):

Naam en voornaam:

Geboortedatum:

Adres:

geven toestemming aan:

Dienst: 4Hobo – Centrum OBRA vzw

Adres: Langerbrugsestraat 258
9940 Evergem
om(soort
gegevens)

op te vragen en/of door te sturen

aan(dienst/voorziening/hulpverlener)

om zo een globaal beeld te krijgen van de jongere en zijn/haar context en de dienstverlening optimaal te laten verlopen. De verzamelde gegevens worden bijgehouden op een manier waarop ze niet toegankelijk zijn voor derden en zullen uitsluitend gebruikt worden in het kader van de werking van 4Hobo⁴.

Plaats en datum:

Handtekening ouder(s)/voogd:

Handtekening jongere:

⁴ Voor meer concrete toelichting over deontologie m.b.t. opvragen, gebruik en overdracht van informatie en beroepsethiek verwijzen we naar de deontologische code van 4Hobo.

8. STAPPENPLAN MORELE DILEMMA'S

(Edgar Karssing – Nyenrode Business Universiteit – hand-out 2009)

Stel zes vragen voor het bespreken van een praktijkverhaal.

1. Welke beslissing moet ik nemen?

Beschrijf de problematiek vanuit een persoonlijk perspectief en geef nauwkeurig aan welke handeling wordt overwogen. (Iets niet doen kan in voorkomende gevallen ook een handeling zijn). Formuleer de vraag als volgt: Behoor ik X te doen/na te laten?

Criterion: Exacte formulering van het probleem.

2. Wie zijn de belanghebbenden?

Maak een inventarisatie van alle partijen, individuen en instanties van wie belangen bij de beslissing in het spel zijn of van wie het welzijn door de beslissing wordt geraakt.

Criterion: Volledigheid in inventarisatie van legitieme belanghebbenden.

3. Wat zeggen de beroepsregels, bedrijfscodes of andere bindende voorschriften?

Zijn er kaders die behulpzaam kunnen zijn bij de beslissing, bijvoorbeeld beroepsregels, bedrijfscodes of bepalingen die voortkomen uit richtlijnen of wettelijke kaders?

Criterion: In achtname van de ter zake doende regelgeving.

4. Welke argumenten kunnen worden aangevoerd?

Om een positie te bepalen – iets doen of nalaten – moet de medewerker argumenten kunnen geven die ook voor anderen overtuigend kunnen zijn. Ook moet de medewerker aandacht besteden aan de argumenten die tegen zijn/haar standpunt kunnen worden ingebracht; niet om ze volledig onschadelijk te maken, maar wel om te laten zien dat de medewerker ze in zijn/haar overweging heeft meegenomen en om in de conclusie te kunnen aan geven hoe de medewerker recht wil doen aan de tegenargumenten. Te hanteren werkwijze: Inventariseer de argumenten, zowel pro als contra, volgens de in stap 1 geformuleerde beslissing/handeling. Maak een overzicht met twee kolommen, aan de ene kant de argumenten die voor de beslissing/handeling pleiten en aan de andere kant de tegenargumenten. Check of alle belanghebbenden uit stap 2 ook terugkomen in de argumentatie.

Criterion: Volledigheid in de inventarisatie van alle argumenten.

5. Wat is mijn conclusie?

Zijn eenmaal de argumenten voor en tegen uitgewisseld en gewogen, dan kan en moet er een duidelijke conclusie worden geformuleerd. Geef aan welke argumenten hierbij de doorslag hebben gegeven. U mag een creatieve oplossing formuleren waarmee recht wordt gedaan aan zoveel mogelijk argumenten (voor én tegen).

Criterion: Zorgvuldigheid van de weging.

6. Doe ik het ook?

Sta ik achter mijn conclusie? Kan ik mezelf in de spiegel blijven aankijken? Ga ik het daadwerkelijk doen?

Criterion: Toets aan morele intuïtie.

9. PROCEDURE SCHENDING INTEGRITEIT (STAPPENPLAN DEONTOLOGIE – CAW)

Dit model kan de medewerker helpen om in bepaalde situaties zorgvuldig en verantwoord te handelen, door de afwegingen die worden gemaakt, stap voor stap expliciet te maken.

STAP 1: ANALYSE VAN DE SITUATIE

1.1 Wat zijn de feiten

- uit het verleden
- uit het heden
- op basis van wiens of welke uitspraken en/of observaties beschrijf je de feiten?

1.2 Hoe denk je over de feiten?

1.3 Wat voel je naar aanleiding van de feiten?

1.4 Wat was je reactie: wat deed je?

1.5 Kijk opnieuw naar 1.1 en objectiveer zo nodig

STAP 2: DE BELANGEN VAN DE BETROKKENEN

2.1 Wie zijn bij de hulpsituatie betrokken partijen en hoe liggen hun belangen?

2.2 Wiens belang wordt bevoordeeld, wiens belang geschaad?

2.3 Op welk niveau liggen de belangen?

- eigenbelang als egoïsme (louter ik-gericht)
- welbegrepen eigenbelang (bevat moreel uitgangspunt met uitzicht op algemeen belang)
- het belang van anderen, derden (soms indirect betrokken partijen)
- algemeen belang van allen (maatschappelijk belang)

2.4 Welk belang weegt het zwaarste?

STAP 3: HET WAARDENOORDEEL

3.1 Welke waarden zijn in het geding? Is er een rangorde of hiërarchie aan te brengen?

Morele basisprincipes:

- Menselijkheid
- weldoen of leedvermijding
- rechtvaardigheid

3.2 Welke concrete normen zijn in het geding?

- bv. Menselijkheid sluit eerbied in voor het leven en respect voor de menselijke waardigheid
- bv. Leedvermijding sluit in dat men opkomt voor de meest kwetsbare partij
- bv. Rechtvaardigheid sluit in dat men cliënten, die zich in een gelijke of vergelijkbare situatie bevinden, ook op een billijke en redelijke manier behandelt (gelijkheid en wederkerigheid)

3.3 Welke artikelen uit de code zijn van toepassing

Normen = regels → professionele afspraken = deontologische gedragsvoorschriften

STAP 4: DE MORELE CONCLUSIE

4.1 Welke handelingsalternatieven zie je? Is er sprake van een ethisch dilemma?

4.2 Welk alternatief kies je en wat is je argumentatie hiervoor?

4.3 Past dit alternatief binnen jouw eigen mensvisie en kun je het toetsen aan de ethische basiswaarden en normen (cf. 3.1 en 3.2)

STAP 5: METHODISCHE EVALUATIE

Kijk terug hoe je tot de eerste 4 stappen kwam: deed je dit intuïtief, zorgvuldig afwegend, alleen of in overleg met collega's?

Bijlage 2: Verslag eerste bijeenkomst stuurgroep

4Hobo Stuurgroep: verslag bijeenkomst 1 (d.d.25/09/2013)

Aanwezig

Frances Van Belle: teambegeleider JAC Gent

Hans Bodyn: coördinator straathoekwerk Gent

Ann Robijns: projectverantwoordelijke maatschappelijke zorg politie Gent

Lise De Block: psychologe-criminologe CGGZ Eclips

Evelien Dobbelaere: teamcoördinator jongerencluster Outreaching Oost-Vlaanderen (PC Sleidinge)

Sharon Van Audenhove: UGent (vakgroep strafrecht en criminologie)

Annelien Van De Kerkhove: coördinator MSD BuSO St-Jozef

Verontschuldigd

Leentje Vandesteene: psychologe outreach Fioretti (Arco) + OC St-Jozef

Ilse van der Groen: team coördinator De Zande campus Beernem

Gretl Dons: coördinator DOP O-VI.

Agenda

Welkomstwoord-inleiding (Martin Vanden Hende, directie)

Kennismaking

SVZ project 4Hobo

In kaart brengen doelgroep & knelpunten m.b.t. de doelgroep vanuit elke sector/partner

Verwachtingen en suggesties van alle partners m.b.t. deelname / invulling "stuurgroep"

Andere uitgenodigde partners & suggesties m.b.t. eventuele ontbrekende partners

Planning volgende bijeenkomsten (data en locatie)

Visie en missie stuurgroep 4Hobo

De stuurgroep 4Hobo kent een intersectorale samenstelling. Verschillende sectoren van de Integrale Jeugdhulp zijn vertegenwoordigd: AWW, CGG, VAPH en Jongerenwelzijn. Ook enkele belangrijke belendende actoren participeren: politie, OCMW, justitie, straathoekwerk, psychiatrie. De huidige samenstelling van de stuurgroep (d.d. 24/11/2013) kan u terugvinden in de lijst van contactpersonen en –voorzieningen *bijlage(1)*.

Bij de eerste bijeenkomst (dd. 25/09/2013) werd al snel duidelijk dat onze doelgroep gekend is binnen al deze verschillende sectoren én dat elke sector te kampen heeft met knelpunten (inzake behandeling, exclusiecriteria, begeleiding, enz.).

De visie van de stuurgroep is dat deze jongeren recht hebben op passende hulp, binnen de minderjarigenzorg én ook daarna. Er zijn te veel criteria op basis waarvan deze jongeren uit de hulpverlening worden gesloten. Deze jongeren hebben recht op een kwaliteitsvol leven en dit op zo veel mogelijk levensdomeinen.

Vanuit deze visie, is de missie van de stuurgroep dan ook (3-ledig):

1. Praktijkgerichte, intersectorale samenwerking: i.f.v. de jongeren zetten we onze deuren voor elkaar open, kunnen we wederzijds beroep doen op elkaars dienstverlening, spreken we onze eigen netwerken aan, overstijgen we mandaten en regelgeving door samen te zoeken naar creatieve oplossingen.

We laten de jongeren niet los omdat ons mandaat is beëindigd; we zoeken tot we een oplossing voor de jongere vinden.

2. Klankbord voor verdere ontwikkeling project: bv. feedback over checklist, proefdraaien checklist binnen voorziening, deontologische code, enz.
3. Beleid: Verder inventariseren en communiceren van de verschillende sectorale knelpunten in de zorg voor deze doelgroep én het inventariseren van “good practices” in intersectorale samenwerking.

De leden van de stuurgroep zullen 4 maal per kalenderjaar samenkomen, doch de intersectorale samenwerking en het professioneel engagement van alle leden zijn verzekerd, onafhankelijk van de louter fysieke bijeenkomsten.

SVZ project 4Hobo

Laatste hand wordt gelegd aan:

- indicatieve checklist
- deontologische code
- folders
- website
- ...

In kaart brengen doelgroep & knelpunten m.b.t. de doelgroep vanuit elke sector/partner

Straathoekwerk

Groep 18-25 jaar < bijzonder onderwijs en MPI, BJZ,...

Destructief, zeer snelle negatieve spiraal

Geen opvang voor hen: Te jong voor welzijnswerk, te oud voor jeugdwerk

Geen binding, met niemand meer; “stadsnomaden”

Wat aan te vangen met die jongeren?

Maatschappelijke zorg politie

Jeugdinspecteurs, maatschappelijk rechercheurs -> in aanraking met gezinnen en jongeren in gelijkaardige problematische situatie

Checklist en sensibilisering verstandelijke beperking: bruikbaar om jeugdinspecteurs te informeren over deze doelgroep en zo eventueel de relatie met deze jongeren beter te maken

CAW – JAC

Beleidsdossier SAW: “jongvolwassenen tussen wal en schip”

25% v cliënten is 18-25j, komt uit de minderjarigenzorg en duikt dan op in o.a. opvangcentra + schuldhulpbemiddeling

-> Bruggen na(ar) 18: geen succesverhaal; vnl. de intersectorale samenwerking verliep moeizaam

Doel van project was eveneens preventief, i.f.v. betere aansluiting met volwassenhulpverlening

Checklist en sensibilisering verstandelijke beperking zeer bruikbaar binnen kader van vermaatschappelijking van de zorg.

Voorstander van gedeelde zorg en netwerken.

BuSO St-Jozef

Netwerk hebben is voor een school belangrijk.

Bieden T1-T3 onderwijs; worden geconfronteerd met drugs, criminele feiten.

Wat met die jongeren na 18 of zelfs voor 18 als ze niet meer willen komen of definitief geschorst zijn?

Vraag naar netwerk, i.f.v.: Hoe kunnen wij die jongeren best helpen

Outreaching Oost-Vlaanderen:

Outreaching team biedt ook voor- en nazorg (residentiële opname) aan de meisjes van Yidam

Echter de meisjes die zij niet meer georiënteerd krijgen naar de BJZ of VAPH, moeten noodgedwongen naar hun thuissituatie terug keren, met begeleiding door outreach, doch dit blijkt vaak onvoldoende: nood aan extra partners in dit verhaal.

Vraaggestuurde regio in 4Hobo is pluspunt, vb. Oranjehuis

Samen doen!

UGent:

Praktijkgericht doctoraat van Sharon: hoe denken jongeren zelf over het verlaten van de hulpverlening en de transitie naar de meerderjarigheid

Enkele bevindingen:

Eén groep verlangt naar autonomie, is blij van alle regels vanaf te zijn; wil vooral op praktisch vlak beter voorbereid zijn (netwerk uitbouwen, huisvesting zoeken..); het voortdurend wisselen van begeleider vinden ze meer vervelend dan het wisselen van voorziening (m.u.v. de gemeenschapsinstellingen)

Een andere groep is erg angstig en onzeker over volwassenheid en zaken zoals alleen wonen; vaak diegenen zonder netwerk en zij die al lang in zelfde voorziening hebben verbleven; voorziening als thuis of 2^e thuis: die angst bij de jongeren blijkt ook zeer herkenbaar binnen straathoekwerk

Vnl. de sterkere jongeren kiezen vr voortgezette, vrijwillige hulpverlening; zij die het broodnodig hebben kiezen er niet voor (geen probleeminzicht, geen hulpvraag)

CGG Eclips:

Ambulante therapeutische begeleiding van volwassenen onder interneringsmaatregel

Geraken nog zeer moeilijk residentieel opgenomen

Forensisch ambulante, er moeten al strafbare feiten gepleegd worden eer ze in aanmerking kunnen komen

Na verblijf in de gevangenis (isolatie, detentieschade,...) wordt het nog moeilijker om te integreren

Andere uitgenodigde partners & suggesties m.b.t. eventuele ontbrekende partners

Er zijn nog enkele personen uitgenodigd (OBC De Waai, Mol, IJH, sociale dienst JRB...) maar zij hebben voorlopig niet definitief bevestigd.

We wensen de stuurgroep ook niet té uitgebreid te maken, omdat dit samenwerking sterk bemoeilijkt.

Frances nodigt medewerker OCMW uit.

Ann nodigt parketcriminoloog uit.

(Leen stuurt update ontwerp tekst door)

Aanvulling

Ann raadt aan om 4Hobo ook bekend te maken bij Steunpunt leerrecht-leerplicht. (Leen)

Bijlage 3: Lijst contactpersonen en -voorzieningen

Leden stuurgroep

- **Algemeen welzijnswerk**
Presentie stuurgroep: Frances Van Belle (Teambegeleider JAC Gent)
- **Straathoekwerk Gent**
Presentie stuurgroep: Hans Bodyn (Coördinator)
- **Politiezone Gent Dienst maatschappelijke zorg**
Presentie stuurgroep: Ann Robijns (Consulent)
- **CGG Eclips, Lange Violettestraat Gent**
Presentie stuurgroep: Lise De Block (Team verslavingszorg)
Rudy Goossens (Team drugpreventie)
Elsie Ponnet (Teamleider team verslavingszorg)
Ruben Van den Aemele (Teamleider team volwassenenzorg en team forensische zorg)
- **Universiteit Gent vakgroep strafrecht & criminologie**
Presentie stuurgroep: Sharon Van Audenhove (Doctoraatsmedewerker)
Freya Vander Laenen (Prof. Dr.)
- **Outreaching Vlaanderen (Yidam PC Sleidinge)**
Presentie stuurgroep: Evelien Dobbelaere (Coördinator jongerencluster)
Jan Vervaet (Afdelingshoofd)
- **BuSO Sint-Jozef Gent**
Presentie stuurgroep: Annelien Van De Kerkhove (Coördinator Medisch Sociale Dienst)
Geert Van den Bossche (Directeur BuSO)
Rosy Vandenberghe (Pedagogisch directeur BuSO)
- **O.C. Sint-Jozef Gent**
Presentie stuurgroep: Leentje Vandesteene (Psycholoog)
Lieselotte Hinnekint (Teambegeleider)
- **Fioretti Opnamedienst + Outreach Arco**
Presentie stuurgroep: Leentje Vandesteene (Psycholoog)
Sofie Van De Ginste (Psychiatrisch verpleegkundige)
Luckas Moens (Diensthoofd opnamedienst)
- **GBJ De Zande, campus Beernem**
Ilse van der Groen (Psycholoog)
Presentie stuurgroep (afwisselend): Famke Saerens (Sociale Dienst), Kelly Baeckelandt (Sociale Dienst), Janina Hoste (Psychologe)
- **GBJ De Kempen, campus De Markt & De Hutten**
Presentie stuurgroep: Lies Theunis (Orthopedagoge)
- **DOP Oost-Vlaanderen**
Presentie stuurgroep: Gretl Dons (Directie)
Sofie Stevelinck (Trajectbegeleider)
Sarah Van Rijssel (Trajectbegeleider)
- **OCMW Gent**
Presentie stuurgroep: Sandra Verhauwert (Psycholoog, aanstuurder jongerenwerking & integrale gezinsbegeleiding)
- **Thuisbegeleidingsdienst De Tandem**
Ann Ryckaert (Thuisbegeleidster, teamcoördinator)
Presentie stuurgroep: *afgevaardigde nog niet gekend*

Beleid

- **Wilfried Meyvis:** beleidsmedewerker WVG Vlaanderen
- **Koen Gevaert:** IJH O-VI (*overleg gepland*)
- **Jos Theunis:**
VAPH Afdelingshoofd Zorg (Erkenning & Subsidiëring diensten en voorzieningen)
- **Lies Ouvry:** zorgregie VAPH coördinator Oost-Vlaanderen (*overleg gepland*)
- **Catherine Tjoens:** zorgregie VAPH coördinator West-Vlaanderen

Wetenschappelijk

- **Universiteit Gent FPPW vakgroep Orthopedagogiek**
Prof. Dr. Stijn Vandevelde
Wing Ting To: onbezoldigd wetenschappelijk medewerker (*tijdelijk verhuisd naar buitenland*)
- **Universiteit Gent FPPW Vakgroep Sociale Agogiek**
Griet Roets:
Dr. Pedagogische wetenschappen UGent; postdoctoraal onderzoeker;
Specialisatie personen met beperking
Lid redactie handboek integrale jeugdhulp
Artikel 'Een pad bezaaid met exclusiecriteria'
Caroline Vandekinderen: postdoctoraatsmedewerker Vakgroep Sociale Agogiek UGent
Rudi Roose:
Doctor-assistent Vakgroep Sociale Agogiek UGent.
Deeltijds docent aan de VUB (vak Forensisch Welzijnswerk)
Lid van de Opleidingscommissie Sociaal Werk (Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen UGent)
Onderzoeksinteresses: sociaal werk in het algemeen, bijzondere jeugdzorg en integrale jeugdhulp, de rechten van het kind, opvoedingsondersteuning en het forensisch welzijnswerk.
Lid redactie Panopticon, Handboek Integrale Jeugdhulp, Welzijnsgids en Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten.
Voorzitter Contactcomité van Organisaties voor Jeugdzorg vzw
Lid Raad van Bestuur Kenniscentrum Kinderrechten.
- **Universiteit Gent Vakgroep Strafrecht en Criminologie** (zie supra: leden stuurgroep)
Prof. Dr. Freya Vander Laenen
Sharon Van Audenhove

Overleg

- **FSO AWW**
Intersectorale experimentele projecten jongvolwassenen
- **Popov GGZ**
- **CIRO J.D'H.**
- **Actorenvergadering zorgtraject justitiële jongeren (Beleidscomité Oost- en West-Vlaanderen)**
- **MIGES-groep**
Franky D'Oosterlinck (voorzitter)
- **Academische werkplaats UGent vakgroep sociale agogiek**
o.l.v. Rudi Roose

Cliëntgebonden

- Pleegzorgdienst Open Gezin vzw (BJZ)
Christa Van Assche / Kelly De Galan (pleegzorgbegeleiders)
- De Kerhoek Zomergem (BJZ)
Katrien Callens (contextbegeleidster)
Ken Neiryndck (begeleider)
Peter Callens (teamverantwoordelijke)
Veerle De Waele (pedagogisch verantwoordelijke)
- Stappen vzw (BJZ)
Filip Vercauteren (contextbegeleider)
Els Vansynghele (supervisor)
- Therapeutisch forensisch zorgtraject justitiële jongeren
Cedric Kemseke (coördinator casusoverleg / pedagoog outreachteam De Patio)
Lies Vandemaele (brugfunctie Oost- en West-Vlaanderen)
- CLB GO! Gent
Saida Ouchan (maatschappelijk werker)
Martine Clapdorp (overkoepelend CLB medewerker regio Gent)
- SBSO 't Vurstjen Evergem
Annelien Desplanques (maatschappelijk werker)
- Sociale dienst jeugdrechtbank Gent
Iele Everaerts (consulente)
- HCA dienst herstelbemiddeling
Sigrid Ponjaert + Lien Sonnevile (herstelbemiddelaars)
Geert De Roo (teamleider leertraject)
- Blij Leven vzw (BJZ)
Tom De Bois (Orthopedagoog)
Anne-Marie De Smet (Contextbegeleidster MFC Meetjesland)
- De Hagewinde, Lokeren
Miek Wouters

Andere

- Alain Slock (CAW Artevelde)
- Sociale politie zone Assenede-Evergem
Wendy De Vreeze (psycholoog)
Davine De Ronne (maatschappelijk assistent)
- Peter Colle: intern evaluator, lokale preventie en veiligheid, administratief adjunct van de directie Departement Strategie & Coördinatie stad Gent ("first offenders project" stad Gent)
- OBC De Waai Eeklo (VAPH)
Nele Lekens (psycholoog-stafmedewerker)
Jan Malfliet (psycholoog-stafmedewerker)
OOC De Waai Eeklo (BJZ)
Marleen Martens
- De Kruiskenshoeve Sint-Laureins
Robert Accoe (verantwoordelijke)

- **Psychiatrisch expertiseteam West-Vlaanderen (GGZ)**
Julie Parmentier (psycholoog)
- **GBJ De Zande Campus Ruiselede**
Liesbeth Antens (stafverantwoordelijke)
Bert Ducatteeuw (pedagogisch directeur)
- **GBJ De Kempen (Campus De Markt + De Hutten)**
Bas Poppelsdorf (psycholoog)
Kelly Neyens (psycholoog, coördinator behandelunit)
- **Martens-Sotteau Oostakker (BJZ)**
Filip Maertens (directie)
Leen Vierstraete (coördinator thuisbegeleiding Sigma)
- **VCLB Marialand Gent**
Katrien Vanderper (BuSO St-Jozef)
Ilse Kerrinckx (BuSO St-Gregorius)
- **MFC St-Gregorius (VAPH)**
Reginald Wietendaele (maatschappelijk assistent afd. C-secundair)
Jelle Daelemans (maatschappelijk assistent afd. C-secundair)
Ingrid Temmerman (afdelingscoördinator C-secundair)
- **De Branding For-K Caritas Melle**
Joris Breughe (therapeutisch coördinator De Kaap)
Thomas Debaenst (coördinator opname De Branding)
Caroline Vermeersch (psychologe opname De Branding)
Lize Nuytens (psychologe Outreach 'De Branding')
Dr. Bellens (psychiater Outreach 'De Branding')
- **De Meander Caritas Melle**
Evi Verbeke (psycholoog)
Mieke Kemseke (hoofdverpleegkundige)
- **Ellen Coppens (psychotherapeut Eeklo)**
- **Kinderrechtswinkel Gent**
Nele De Smet (juriste)
- **SEN vzw**
Kurt Declercq (provinciaal coördinator West-Vlaanderen)
- **SAW Berchem (Steunpunt Algemeen Welzijnswerk vzw)**
Itte Van Hecke (Stafmedewerker)
- **Jeugdrechtbank Gent**
Mevr. Ingrid Mallems (voorzitter rechtbank 1e aanleg)
Mevr. Helena Martens (leidend jeugdrechter)
Mevr. Marita Dossche (JR)
Dhr. Stockman Bruno (JR)
Mevr. Stubbe Anne (JR)
- **Sociale dienst Jeugdrechtbank**
Leen Samyn (coördinator)
- **OTA Gent (Ondersteuningsteam Allochtonen)**
Marie Vanden Bergh (intercultureel bemiddelaar)
- **MFC De Hagewinde Lokeren**
Miek Wouters (thuisbegeleiding GES)

Bijlage 4: Feedback professionelen

Jeugdrechtbank Gent

Diagnostiek is noodzakelijk om een 'ticket' te krijgen tot de voor de jongere gepaste hulpverlening. In die zin is Uw opdracht uiteraard belangrijk en hopen wij dat Uw expertise hiertoe een bijdrage kan leveren.

Het is algemeen geweten dat de emotionele problematieken bij onze jongeren hand over hand toenemen.

Ik hoop dat Uw tussenkomst dit kan bevestigen en in de praktijk toeleiding kan geven naar daadwerkelijke hulp op maat mits de nodige samenwerkingsakkoorden.

In onze 'arme' welzijnssamenleving zijn alle middelen méér dan welkom.

Heleen Martens,

Ondervoorzitter- Leidend Jeugdrechter JRB Gent

GBJ De Zande, Campus Beernem

- We worden vanuit de GI al langer hoe meer geconfronteerd met jongeren met een mentale beperking in combinatie met een gedragsproblematiek en/of een psychiatrische problematiek. Dit gegeven maakt deze doelgroep heel kwetsbaar. Bovendien gaat het om meisjes, wat de kwetsbaarheid nog verhoogd. Bovendien hebben deze jongeren vaak een zeer beperkte betrokken context. Omdat ze omwille van hun problematiek doorgaans buiten de hulpverlening van bijzondere jeugdzorg vallen, is er binnen die context alvast weinig aanbod. Zeker na 18 jaar wordt het een ramp, aangezien de opvolging door de jeugdrechtbank dan ook wegvalt. Zelf hebben ze meestal onvoldoende vaardigheden en inzichten om hun leven op het goede spoor te trekken, met alle gevolgen van dien.
- Ook binnen het VAPH zijn de mogelijkheden niet zo evident. Soms is er zelfs nog geen VAPH dossier of mankeert de juiste erkenning. Dat alles tijdig in orde te krijgen, is niet evident. Bovendien zijn er lange wachtlijsten. We kunnen eventueel wel beroep doen op GES+ plaatsen, maar ook dat ticket biedt geen garanties.
- Idealiter zouden we vanaf het begin van de plaatsing 4HOBO moeten kunnen contacteren - misschien vooral bij de jongeren die de grens van 18 jaar naderen - zodat er iemand het overzicht kan bewaren en betrokken partners kan samenbrengen. Er zijn intussen wel veel gelijkaardige overlegorganen zoals forensische zorgtrajecten, netwerktafels, DOP, 4 HOBO lijkt zich daarvan te onderscheiden omdat zij ook na 18 jaar verder werken (waarschijnlijk DOP ook wel ???) + een concreet aanbod hebben naar jongeren toe (samen met jongere aan de slag gaan a.d.h.v. gesprekken e.d.) in plaats van enkel overlegmomenten te organiseren (want die zijn er dus eigenlijk al genoeg)
- Aantal casussen dat we op dit moment zouden kunnen aanmelden puur omwille van problematiek:
 - Onthaal:
 - X: Gent, 15j
 - Leefgroep 2
 - X: West-Vlaanderen of Limburg, bijna 17j
 - X: west- Vlaanderen, binnen 2 weken 18j
 - X: Antwerpen, 16j
 - Leefgroep 3
 - X: Limburg, wel aangemeld binnen VAPH voor andere regio's Oost-Vlaanderen/West-Vlaanderen, 14j

- X: Mechelen?, 16j
- Leefgroep 4
 - X: Limburg, 15j (onduidelijk, gezien ook sprake van taalprobleem, minder van mentale beperking vermoeden we)
 - X: Antwerpen, 16j
 - X: Brussel bijna 17 jaar

Ilse Vander Groen
GBJ De Zande, Beernem

Universiteit Gent

“Zowel nationaal als internationaal wordt gewezen op het belang van de transitie van adolescentie naar volwassenheid. Singh (2009, p. 386), naast heel wat andere auteurs, schrijft treffend:

The journey into adult life is a time of profound physiological, psychological and social change for young people and their families. Overall rates of mental health problems in young people increase during adolescence, problems become more complex, and serious disorders such as psychosis emerge. Besides being a risk period for higher psychological morbidity, adolescents also have greater propensity for risk-taking behaviours, falling between child and adult services, and being at greater risk of disengagement from services.

Het Amerikaanse National Collaborative on Workforce and Disability omschreef in 2009 (zie: <http://www.ncwd-youth.info/information-brief-23>) een aantal van de uitdagingen die in dit verband, ook bij ons, belangrijk zijn: verschillende sectoren die nog te veel naast elkaar werken; de moeilijke overgang van de zorg / ondersteuning voor jongeren naar de hulpverlening voor volwassenen; het grote aantal diensten en voorzieningen waar de jongere zelf weinig of geen overzicht heeft; en een gebrek coördinatie van zorg en ondersteuning.

Het project 4Hobo, Forensische outreach voor jongeren van 16 tot 25 jaar met verstandelijke beperking en risicogedrag, komt, vanuit haar visie op hulpverlening als een continuüm, tegemoet aan een aantal van deze knelpunten door haar gerichtheid op de jongere en zijn of haar netwerk en het partnerschap met andere belangrijke actoren. Deze verbindende ingesteldheid kan de samenwerking tussen verschillende diensten en sectoren verder bevorderen en faciliteren. Daarom is dit project mi. een reële meerwaarde voor de ondersteuning van kwetsbare jongeren en hun netwerk.”

Prof. Dr. Stijn Vandeveldde
FPPW UGent

4HOBO is bijzonder relevant voor de praktijk omdat de transitie naar volwassenheid een bijzonder kwetsbare periode is, en zeker voor jongeren die niet over voldoende bagage beschikken (vb. afwezigheid prosociaal netwerk). Deze jongeren vallen vaak door de mazen van het net omdat het huidige hulpverleningsaanbod bol staat van exclusiecriteria. Het is belangrijk, voor het welzijn van de jongere, dat een project op poten wordt gezet die deze jongeren (terug) op de rails kan zetten. 4HOBO beoogt dit te verwezenlijken. Daarnaast is het bijzonder relevant om inzicht te verwerven in de risico- en beschermende factoren opdat tijdig een begeleiding op maat van de jongere zou kunnen worden opgestart. Een holistische benadering (alle levensdomeinen) die bovendien vraaggestuurd is, is de minimumnorm. Het uiteindelijke doel is de kwaliteit van leven van de kwetsbare (of gekwetste) jongere optimaliseren. 4HOBO kan daar een waardevol steentje toe bijdragen.

DOP Oost-Vlaanderen

Graag wensen wij via deze brief de noodzaak en meerwaarde aan te geven van het project 4 Hobo voor jongeren met een beperking en bijkomende (justitiële)problemen.

De Dienst Ondersteuningsplan heeft als opdracht een ondersteuningsplan met steungroep op te maken met onder andere deze doelgroep. Wij stellen vanuit de praktijk echter vast dat er een bepaalde groep jongeren hulpverleningsmoe is. Dit gaat vaak samen met een escalerende problematiek waarbij wij als hulpverleners machteloos staan toe te kijken. Indien zij immers de leeftijd van 18 jaar bereiken, verlaten ze de minderjarigenzorg met de idee dat ze nu eindelijk eens hun 'eigen zin' kunnen gaan doen. Vaak komen zij dan in een neerwaartse spiraal terecht en niet zelden is de gevangenis het eindstation van waaruit ze dan bij onze dienst aangemeld worden. Op dat moment is het vaak moeilijk om nog aanknopingspunten te vinden. Het sociaal netwerk is volledig afgebrokkeld, bruggen zijn verbrand en de jongere met zijn beperking staat er helemaal alleen voor. Vanuit deze vaststelling tracht onze dienst meer preventief te werken zodat in die gevallen waarbij wij dit risico vermoeden 4 Hobo wordt gecontacteerd om mee te denken over hoe we dit kunnen voorkomen.

Daarnaast doen wij eveneens beroep op hun knowhow om een realistisch ondersteuningsplan op te stellen voor deze jongeren. Zij bezitten de nodige methodieken en expertise om zicht te krijgen op de risico's en ondersteuningsnoden die de hulpvragen van deze doelgroep kenmerken.

Wij kijken tegelijkertijd erg uit naar de volledige operationalisering van het project zodat jongeren vanaf 16 jaar via allerlei sociale media in contact kunnen blijven met een vertrouwensfiguur van 4 Hobo. Wij geloven sterk in dit opzet, vaak is dit het enige medium waarmee men nog enigszins contact kan houden met deze jongeren. Willen we niet evolueren naar een situatie waarin er steeds meer jongeren met een beperking dakloos door onze straten dwalen en/of in de gevangenis terecht komen (en dit is momenteel wel aan het gebeuren) is dit een noodzakelijke vorm van hulpverlening die momenteel ontbreekt in het hulpverleningslandschap.

Gretl Dons

Directeur vzw Dienst Ondersteuningsplan Oost-Vlaanderen

- Het is zeker een meerwaarde dat 4Hobo zou blijven bestaan. Vanuit D.O.P. komen wij vaak in aanraking met jongeren die de weg zijn kwijtgeraakt na jarenlang onder de regels van de jeugdrechtbank te functioneren. Ze zijn plots "vrij" en willen hun eigen weg gaan. Vaak zien we dat ze hier te weinig handvaten voor hebben en te weinig vertrouwenspersonen. Hierdoor slaan ze vaak de foute weg in. Deze jongeren hebben vaak een beperkt en/of zwak en/of wisselend netwerk, waardoor continuïteit ontbreekt. Hierdoor zijn er geen referentiepersonen en is er weinig binding voor de jongeren. Wanneer zij zouden kunnen terugvallen op iemand die deze continuïteit wel kan bieden en de kloof tussen minder- en meerderjarigheid opgevangen wordt, zal er meer slaagkans zijn. We zien vanuit onze werking dat jongeren vaak zeer goede voornemens hebben en het goed willen doen, maar gewoon de persoon en/of het netwerk missen die ondersteuning kan bieden om de goede voornemens waar te maken. We vermoeden dat er vaak veel problemen kunnen vermeden worden HAD die jongere iemand naast zich gehad rond zijn 18^{de}.

- Daarnaast is het ook van enorme meerwaarde dat de forensische invalshoek aanwezig is. Vanuit deze invalshoek kan een volledig ander licht geworpen worden op bepaalde feiten en/of gedrag. Dit zien wij vanuit onze werking als enorme meerwaarde. Ons ontbreekt de kennis soms om de mentale beperking en het forensische te linken. 4Hobo kan hier antwoord bieden.
- Tenslotte is hun meedenken op casusniveau ook zeer waardevol gebleken. Soms lopen dossiers nu eenmaal compleet vast. Dankzij het meedenken en outreachend werken van 4Hobo zijn er in een aantal dossiers opnieuw op spoor geraakt en kenden deze een mooi einde.

Vanuit onze dienst is er een zeer duidelijke vraag om dit project te verlengen!

Sofie
Begeleider Ondersteuningsplan

Stevelinck

CAW Oost-Vlaanderen

Als CAW Oost-Vlaanderen, regio Gent-Eeklo, steunen we elk initiatief dat streeft naar intersectorale samenwerking omtrent doelgroepen en problematieken die zich niet netjes in een aanbodgestuurde en sectoraal georganiseerde zorg laten plaatsen en zodoende door de mazen van het net vallen of veel te laat in een hulpverleningsproces terecht komen.

Het project 4HOB0 gaat in op een hiaat dat we vanuit het CAW, en de netwerken waarin wij participeren, reeds enkele jaren signaleren.

Als voorzitter van de Netwerkstuurgroep Jeugdhulp van Deinze-Eeklo-Gent binnen Integrale Jeugdhulp zie ik in dit innovatief project een relevante aanvulling op de initiatieven omtrent zorgcontinuïteit, gedeelde zorg en intersectorale competentiedeling rond knelpunt dossiers. Het lijkt me dan ook wenselijk dat dit in de toekomst verder aansluit bij de initiatieven binnen Integrale Jeugdhulp.

Alain Slock
Regiodirecteur CAW Oost-Vlaanderen
Regio Gent-Eeklo

O.C. Sint-Jozef Gent

Vanuit onze voorziening worden we vaak geconfronteerd met jongeren met een verstandelijke beperking en bijkomende GES-problematiek die zeer kwetsbaar zijn. Heel vaak merken we dat er een probleem ontstaat bij de overgang naar de meerderjarigheid. We zien bij veel jongeren een grote kwetsbaarheid en mogelijke risico's later. De jeugdrechter valt weg, schoolplicht valt weg ;jongeren willen niet meer op semi-internaat of internaat ... Hun structuur en ondersteuning valt vaak weg ook omwille van het feit dat hun netwerk niet altijd groot is of een protectieve factor is. De jongeren verdwijnen vaak zonder enige vorm van ondersteuning omdat ze dat niet nodig achten. Af en toe worden jongeren wel verder ambulante begeleid, wat er wel voor zorgt dat ze verder opgevolgd worden.

Het gebeurt dat we dan nadien nog verhalen horen dat jongeren problematische situaties terecht gekomen zijn. Er is nood aan een visie bij de overgang tussen minderjarigheid naar meerderjarigheid.

We achten het heel zinvol dat het netwerk en de omgeving van de jongere kan versterkt worden; op die manier kunnen latere problemen een stuk vermeden worden.

We zien het als een grote meerwaarde dat 4Hobo kan ingeschakeld worden bij een vermoeden van risicogedrag of dreiging bij een problematische of vastlopende situatie. Het mee helpen opvolgen in de vorm van een traject bij een jongere zien we als een preventieve manier van werken. Eenmaal een

jongere dan meerderjarig is, kan er verder een weg afgelegd worden om hierbij ondersteuning te bieden, anders glippen deze jongeren weg tussen de mazen van het net.

Door de jongeren al vroeg op te volgen en te leren kennen, kan je op een preventieve manier werken en kan je de risico's proberen te verminderen dat ze later in problematische situaties terecht komen of zelfs gedetineerd worden;

Ik zou willen pleiten dat het project 4 HOB0 blijft verder bestaan omdat we de expertise ervan als een grote meerwaarde zien in het traject dat we met de jongeren bewandelen.

Lieselot Hinnekint
Zorgbegeleider/ortho-teamverantwoordelijke
Team Beaufort

BuSO Sint-Jozef Gent

Vanuit onze schoolse context merken wij dat onze doelgroep het niet altijd even gemakkelijk heeft in onze maatschappij. Daarbij zijn er ook jongeren die reeds op vroege leeftijd probleemgedrag stellen. Daarbij proberen leerkrachten en begeleiders dit probleemgedrag op te vangen en bij te sturen in de hoop dat deze jongeren toch het 'goede pad' vinden. Helaas moeten wij ook vaststellen dat desondanks onze inspanningen een aantal jongeren in de criminaliteit/gevangenis terecht komen. Het zou voor ons dan ook wenselijk zijn om beroep te kunnen doen op een organisatie die hun expertise rond dit gebied aan ons kan meegeven en ons hierin begeleiden. Daarnaast vragen verschillende begeleiders zich af of wij reeds voldoende preventief werken en hoe wij hierrond beter te werk gaan.

Hierbij ervaren wij ook het grote verschil tussen de zorg wanneer de jongeren nog minderjarig zijn (bv: internaat, leerlingbegeleiders). Eens er van hen verwacht wordt om zelfstandig in de maatschappij te functioneren is dit minder evident, en alle/vele zorg wegvalt. Terwijl deze jongeren juist deze zorg/omkadering nog nodig hebben. Jongeren geven zelf ook deze noden aan. Voor ons zou het dus een meerwaarde betekenen mocht er een organisatie zijn die deze overgang met de jongeren gemakkelijker kan maken en als brugfiguur kan functioneren. Daarnaast kunnen zij ons een andere kijk/denkader aanreiken om met hen aan de slag te gaan. Het is voor ons als school ook niet altijd evident om binnen de ruime sociale kaart (mits tal van voorwaarden), de juiste weg te vinden.

Momenteel hebben wij 1 jongere die reeds wordt opgevolgd door dit project. Het is voor ons als school een meerwaarde om met een externe partner na te denken over het verdere proces/schoolloopbaan van deze jongere. In de toekomst gaan wij vermoedelijk nog veel frequenter contact opnemen met dit project.

Annelien Van De Kerkhove
Coördinator MSD BuSO St-Jozef

CLB GO! Gent

In onze dienst was tot voor kort 4HOB0 nog onbekend. Naar aanleiding van een leerling met een moeilijke schoolloopbaan en moeilijke context hebben we dit 4HOB0project leren kennen. Leen is tijdens het eerste overleg met alle hulpverleners van deze leerling en zijn gezin uitleg komen geven over project 4HOB0. We spreken hier dan over oktober 2013.

Al van bij het begin is de opvolging vanuit 4HOB0 een meerwaarde. De stem van de jongere is nadrukkelijk aanwezig tijdens gesprekken en overleg wat de volgende stap is die gezet dient te worden vanuit hulpverleners. De doelstelling van het project om zich toe te spitsen op jongeren die dreigen in het criminele circuit terecht te komen blijkt bij een kern van leerlingen een noodzaak te zijn. Bij deze leerlingen is het belangrijk om hen op jonge leeftijd te kunnen bereiken. Leeftijd is bepaald op 16 jaar, maar bedenking is toch dat sommigen ook al vroeger (+/-13 à 14 jaar) in aanraking komen met justitie. Vanuit CLB hebben we het dan over de hardnekkige spijbelaars, leerlingen die van de ene school na de andere buitengezet worden, gedragsproblemen die ook niet opgelost geraken, ...Deze leerlingen brengen grote periodes door zonder opvang binnen een school (in afwachting van een nieuwe school, hulpverlening, enz.). Bij deze leerlingen is de kans op het in aanraking komen met het justitiële heel groot. De leerling en zijn gezin zijn hulpverleners moe.

We zien bij de gezamenlijke begeleiding van deze ene leerling dat de leerling nog steeds in een school ingeschreven is. Dat er heel wat ondersteunend werk verzet is om het gezin en de leerling te versterken. Met als algemene doelstelling minder jongvolwassenen in het justitiële (instellingen, gevangenis, ...) zou er bij de kostenraming zeker ruimte qua middelen moeten gemaakt worden om dit project verder te zetten. Hierbij de afweging om jongeren zo vroeg mogelijk van het criminele pad te houden ofwel later voor deze zelfde jongeren de langdurige hoge kosten van de instellingen, gevangenis, enz.. Laten we afsluiten dat het zeker ook niet alleen een verhaal van financiën is, maar ook van het tegengaan van enkel falen en mislukkingen bij opgroeiende jongeren die diepe wonden geven aan de volledige maatschappij.

Saida Ouchan
Maatschappelijk werker CLB GO!

Outreaching Yidam-Vlaanderen

Ik vind het verdere bestaan van dit project zeker aangewezen omdat we vanuit onze ervaring met heel wat jongeren in contact komen waarbij er zeker sprake is van vermoeden van verstandelijke beperking én mogelijk risicogedrag. Het gaat vaak om jongeren die we ontmoeten in de GI's of de voorzieningen BJB en waarbij een netwerk rondom de jongere uitermate belangrijk is. Aangezien wij beperkt zijn door onze leeftijdsgrenzen is het zinvol te weten dat een dergelijk project ook mee een antwoord kan bieden naar deze jongeren. Ik zie het project dan ook als erg complementair aan de reeds bestaande vormen van hulp.

Evelien Dobbelaere
Clustercoördinator Jongerencluster
Outreaching Yidam – Vlaanderen

HCA Oost-Vlaanderen

HCA-OVL (herstelgerichte constructieve afhandelingsvormen) werkt met minderjarigen die betrokken zijn bij een MOF. HCA-OVL werkt in opdracht van parket en jeugdrechtbank. Binnen HCA-OVL zijn 4 afhandelingsvormen te onderscheiden. Leerprojecten, Gemeenschapsdienst, Herstelbemiddeling en

HERGO (herstelgericht groepsoverleg). Enkele maanden geleden leerden we 4HOBO kennen in het kader van een herstelbemiddelingsdossier. In eerste instantie waren we op zoek naar een geschikte werkplaats waar de (zeer) jonge minderjarige aan de slag zou kunnen teneinde de benadeelde partij te kunnen vergoeden. Tijdens het kennismakingsgesprek met mevr. Bollaert en dhr. Vanden Hende vernamen meer over de visie en werking van 4HOBO. Het werd ons al gauw duidelijk dat 4HOBO een antwoord biedt voor bestaande leemte in de huidige hulpverlening ten aanzien van jongeren. Meer bepaald jongeren met een (vermoeden) van licht verstandelijke beperking, emotionele en gedragsproblemen. Een significant deel van de jongeren, die bij ons aangemeld wordt als dader, beantwoordt aan dit profiel. De complexe problematiek van deze jongeren houdt een reële risicofactor in om slachtoffer of dader te worden. We merken dat onze expertise niet altijd even toereikend is om deze jongeren te bereiken/ te begeleiden. Daarenboven laat onze taakomschrijving onvoldoende toe om deze jongeren de nodige extra ondersteuning te bieden, die noodzakelijk is om de opgelegde afhandelingsvorm tot een goed einde te brengen. Hun gezinssituatie heeft veelal niet genoeg draagkracht om dit euvel (extra ondersteuning en structuur) te verhelpen. De praktijk leert ons dat gezinsondersteunende initiatieven, weliswaar goedbedoeld, niet altijd even doeltreffend zijn. De voortzetting en uitbreiding van een project als Forensisch Outreach van 4HOBO juichen wij toe. Het lijkt ons een ideale partner om in moeilijker dossiers alsnog de capaciteiten van jongeren te maximaliseren. De voorbije zes maanden hebben we reeds tweemaal een jongere doorverwezen naar 4HOBO. We hopen dit in de toekomst kunnen blijven doen.

Lien Sonnevile en Sigrid Ponjaert
HCA Oost-Vlaanderen

De Stap Gent

De samenwerking met 4HOBO heb ik ervaren zowel vanuit mijn functie binnen 't steunpunt (netwerkoverschrijdende opvolging van kneldossiers binnen de CLB's) en vanuit het CLB Go!

Uit onze ervaring blijkt dat 4HOBO een meerwaarde betekent in de eerste plaats voor de jongere maar zeker en vast ook voor de hulpverleners.

Binnen deze samenwerking stelt 4HOBO zich zeer participatief op en draagt bij in de samenwerking. De tussenkomsten zijn vaak baanbrekend in die dossiers die reeds lang blijven hangen in de hulpverlening waar er weinig tot geen beweging in zit.

De aanpak is zeer kort op de bal ,afgestemd op de vraag en behoefte van de jongeren en hun gezin. Het aanbieden van zorg op maat is zeker een meerwaarde.

Het kunnen preventief werken bij deze jongeren is een belangrijke investering op lange termijn en voorkomt zeker dat de jongeren nog meer in het justitieel netwerk terechtkomen.

Ik heb een 4 tal dossiers waarbij ik overleg had met onder nadere De Waai en JRB en hen op de hoogte bracht van mijn positieve ervaring met jullie en de vraag stelde of dit geen piste is die we binnen deze dossiers vlugger moeten opnemen

Ik hoop echt dat 4Hobo de mogelijkheid krijgt dit initiatief verder te zetten en uit te bouwen naar een ruim aanbod.

Ik ben ervan overtuigd dat wij vanuit de CLB's veel jongeren als eersten opvangen en hierdoor is de positieve samenwerking met 4Hobo zo cruciaal.

Dit project is een meerwaarde binnen de hulpverlening : zij biedt zorg aan die jongeren die in veel diensten uit de boot vallen omdat ze niet passen binnen hun profiel van doelgroep.

Martine Clapdorp
Maatschappelijk assistent De Stap Gent

SBSO 't Vurstjen Evergem

Onze ervaring in de samenwerking met het project 4Hobo:

- Zorgt voor een goede communicatie en samenwerking tussen verschillende diensten
- Biedt concrete hulp aan jongeren en hun gezin
- Geen enkele andere organisatie in het hulpverleningsnetwerk voldoet aan de steun die zij leveren: laagdrempelig, onmiddellijk, dagdagelijks, ondersteuning op maat en crisis, ...
- Zeer positieve ervaring bij jongeren die school moe zijn/gedragsproblemen. Efficiëntere en directere werking dan time out projecten.(wachtlijsten en TE BEPERKT AANTAL mogelijke inschrijvingen waardoor we steeds maar onze leerlingen moeten ergens anders hulp bieden)
- Ondertussen 1 casus: loopt SCHITTEREND dankzij 4Hobo. (biedt gezin zeer functionele tips, zorgt dat de jongere positief evolueert, voornamelijk op emotionele ontwikkeling + ook zeer praktische hulp voor gezin) Neemt veel zaken op waardoor het niet geëscaleerd is. Zonder hobo was die jongere bij ons definitief geschorst.
- Zeer goede aanpak op korte termijn en directe aanpak!
- Wij zouden de helft van onze leerlingen in principe daar willen/kunnen aanmelden omwille van deze motivering. (financieel, opvoedingsondersteunend, ...) Heel breed netwerk waardoor het een zeer mooie ondersteunende dienst is, zeker als er vb. al thuisbegeleiding of andere expertise aanwezig is.

Annelien Desplanques
Maatschappelijk assistent
SBSO 't Vurstjen

**Stoere mannen, kleine jongens:
emotionele ontwikkeling bij personen met een verstandelijke beperking in een forensische context**

Centrum OBRA vzw

Centrum OBRA vzw biedt sinds 1974 dagactiviteiten aan volwassen personen met een beperking. Het ondersteunen van personen met een verstandelijke beperking aan de hand van het ontwikkelingsdynamisch kader van Prof. Anton Došen werd aanvankelijk geïmplementeerd in het dagcentrum. De meerwaarde van dit kader in de ondersteuning van deze doelgroep bleek echter zo treffend dat we poogden een vertaalslag te maken naar de later ontstane, forensische deelwerkingen van Centrum OBRA vzw, namelijk "Ontgrendeld" en het splinternieuwe jongerenproject "4Hobo". Waar de werking Ontgrendeld streeft naar de uitstroom uit de gevangenis en de re-integratie in de maatschappij, focust het jongerenproject 4Hobo op preventie, om de instroom van (jong)volwassenen met een verstandelijke beperking in de gevangenis te voorkomen.

Emotionele ontwikkeling: verklaar u nader

Emotionele ontwikkeling is een onderwerp dat in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking nog te weinig aandacht krijgt (Claes et al., 2012). In het algemeen overheerst in onze westerse samenleving de 'cognitieve cultuur' en krijgt de emotionele ontwikkeling weinig belangstelling binnen de gedragswetenschappen en psychiatrie. Bovendien heeft men het doorgaans voornamelijk over sociaal-emotionele ontwikkeling. Ondanks de nauwe samenhang tussen beide, is de emotionele ontwikkeling an sich een wezenlijk aspect van de persoonlijkheidsontwikkeling en dus niet zomaar een deel van een twee-eenheid. Voor een evenwichtige ontwikkeling van de persoon is het noodzakelijk dat, naast de cognitieve en sociale aspecten, ook de emotionele aspecten parallel ontwikkeld worden. Een discrepantie tussen cognitieve en emotionele ontwikkeling resulteert in een persoonlijkheid die kwetsbaar is voor het ontstaan van gedrags- en psychische stoornissen.

In de praktijk is gebleken dat door het niveau van emotionele ontwikkeling te bepalen (met gebruik van de SEO-R: Schaal Emotionele Ontwikkeling Revised, Claes et al., 2012) verschillende gedrags- en psychiatrische problemen van mensen met een verstandelijke beperking verklaard en begrepen konden worden. Deze ontwikkelingsdimensie is ook belangrijk gebleken in de begeleiding en behandeling van deze doelgroep.

De emotionele ontwikkeling is bij personen met een verstandelijke beperking vaak discrepant lager dan de cognitieve ontwikkeling. Došen (2007) stelt hierbij dat de verschillende aspecten van de ontwikkeling niet in balans zijn met elkaar, wat ook wel disharmonisch ontwikkelingsprofiel wordt genoemd. De emotionele ontwikkeling, gekoppeld aan motivatie en draagkracht, is veelal (– zonet altijd in onze forensische doelgroep –) minder goed ontwikkeld dan het cognitieve niveau, dat eerder de vaardigheden en capaciteiten illustreert. Het ontwikkelingsdynamisch model van Došen gebruikt een taal en begrippenkader dat begrijpbaar en bruikbaar is voor verschillende disciplines en echelons in de hulpverlening. Dit model refereert namelijk naar de normale ontwikkeling bij jonge kinderen en houdt ook die ontwikkelingsleeftijden aan. Ook al leidt dit soms tot een zoeken naar een link met volwassenen met een beperking enerzijds, anderzijds zorgt het er ook voor dat heel wat gedrag herkenbaar én bespreekbaar wordt, want iedereen kan zich wel een kind voor ogen halen in een bepaalde ontwikkelingsfase en met typisch gedrag voor die leeftijd.

Volgens Došen verloopt de emotionele ontwikkeling in fasen. Bij personen met een verstandelijke beperking zullen de ontwikkelingsfasen langer duren (ze doorlopen de fasen trager) en zij zullen sneller hun uiteindelijke plafond bereiken (de ontwikkeling zal sneller stoppen).

Došen onderscheidt vijf fasen: de adaptatiefase (0-6 maanden), de eerste socialisatiefase (6-18 maanden), de eerste individuatiefase (18-36 maanden), de identificatiefase (3-7 jaar) en de realiteitsbewustwordingsfase (7-12 jaar). Iedere fase heeft kenmerkende basale emotionele behoeften. Basale emotionele behoeften zijn behoeften die te maken hebben met de psychosociale ontwikkeling, het sociale gedrag en de subjectief psychische toestand van het individu (Claes et al., 2012). Bijvoorbeeld, in fase 2, de socialisatiefase, staat de kerntaak “vertrouwen vs. wantrouwen” centraal; in fase 4, de identificatiefase, staat dan weer de behoefte aan een identificatiefiguur centraal. Iedere fase wordt gekenmerkt door specifiek gedrag.

Een adequaat antwoord vanuit de omgeving op de basale emotionele behoeften stimuleert de verdere emotionele ontwikkeling en van daaruit het ontstaan van adaptief gedrag. Maar ook omgekeerd, een inadequaat antwoord, ofte een niet-afgestemde ondersteuning van de omgeving, belemmert de verdere emotionele ontwikkeling en kan leiden tot maladaptief, onaangepast, gedrag. In de praktijk valt het nog te vaak op dat de basale emotionele behoeften miskend worden bij personen met een verstandelijke beperking. Het gevolg is een over- of onderbevraging van de persoon door de omgeving, hetgeen naast probleemgedrag zelfs kan leiden tot het uitlokken van diverse klinisch psychiatrische ziektebeelden.

Een volledige uiteenzetting van de emotionele ontwikkeling, zoals beschreven door Prof. A. Došen, zou ons in dit artikel te ver leiden. Daarvoor verwijzen we liever naar het werk van de meester zelf (Došen, 2007) en naar het boek van Claes, et al (2012). Wel willen we in dit artikel aanraken waar en waarom we de emotionele ontwikkelingsdynamische dimensie integreren binnen onze forensische werkingen, Ontgrendeld en 4Hobo.

Ontgrendeld: Geïnterneerd? In de bak? Wat nu?

In 2001 stelden we tot onze verbazing vast dat ook in de gevangenis mensen met een verstandelijke beperking verblijven. Als ‘kwetsbare burgers van onze samenleving’ hebben zij het extra moeilijk om zich staande te houden in de ‘mini-maatschappij’ die de gevangenis vormt. Gedetineerd zijn... Geïnterneerd zijn... Voor personen met een verstandelijke beperking vraagt het veelal een grote – quasi onmogelijke - denkoefening om zich hier iets concreets bij te kunnen voorstellen. De forensische werking Ontgrendeld ondersteunt geïnterneerden die een erkenning hebben bij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) of die hiervoor in aanmerking komen en die in de gevangenis van Gent verblijven. De centrale doelstelling van de werking is het optimaliseren van de mogelijke kansen tot een duurzame re-integratie in de maatschappij.

Wie zijn ze? Geïnterneerden met een verstandelijke beperking?

Neijmeijer, et al. (2010) omschrijven de doelgroep gebald als volgt: *“Het gaat om mensen die door een scala aan oorzaken de grip op het leven zijn kwijtgeraakt, die zelf niet om zorg (kunnen) vragen, die moeilijk te stabiliseren zijn en regelmatig in crisissituaties belanden. Daarnaast kan er ook sprake zijn van middelenmisbruik en risicovol en/of overlastedragend gedrag. De doelgroep is zeer gevarieerd van samenstelling. Het kan gaan om mensen die zelfstandig wonen, in beschermde woonvormen wonen of binnen de maatschappelijke opvang verblijven. Een kleine groep van de cliënten zal geen vaste verblijfplaats hebben en is dakloos”.*

Het ontwikkelingsdynamisch model van Prof. Anton Došen vormt in onze ortho-agogische visie een belangrijke pijler. Inzichten uit de ‘ontwikkelingspsychiatrische’ invalshoek van A. Došen (1990) zijn een belangrijke leidraad in onze beeldvorming en in het uitstippelen van de begeleidingsaanpak. We sluiten ons aan bij de visie van Prof. Došen als we stellen dat het emotionele functioneren nog meer dan het cognitieve niet te negeren is in het begrijpen van probleemgedrag.

De cliënten die opgevolgd worden in de werking Ontgrendeld zijn allen omwille van een delict in aanraking gekomen met justitie. Ze hebben ernstig, grensoverschrijdend probleemgedrag gesteld. Ze zijn veelal vastgelopen ten gevolge van een scala aan belastende factoren die in interactie met elkaar tot

een complexe diagnostiek leiden. Een beperkt sociaal netwerk en ontworpen sociale relaties maken deze interactie vaak nog ingewikkelder.

In de dossiers van Ontgrendeld merken we dat de omgeving en de verwachtingen van de omgeving veelal niet afgestemd zijn op de behoeften en noden van de cliënt met een beperking. Hierdoor kunnen gedrags- en/of psychische problemen ontstaan. Wanneer het gaat om externaliserende vormen van probleemgedrag komen deze mensen in sommige gevallen meer dan eens in aanraking met justitie, omdat er sprake is van strafbaar gedrag. Gesitueerd binnen de maatschappelijke context waarin het probleemgedrag zich voordoet, is de lijn tussen risicovol gedrag en strafbaar gedrag echter flinterdun. Gedrag zoals agressie bijvoorbeeld, zorgt in de samenleving snel voor een confrontatie met de ordediensten, doch binnen het kader van hulpverlening kan hetzelfde agressief gedrag anders gekaderd en benaderd worden, waardoor dit niet meteen justitiële gevolgen hoeft te kennen.

In de gevangenis trachten we een zo volledig mogelijk beeld te vormen van deze vastgelopen cliënten en proberen we een zinvol overbruggingstraject uit te bouwen tussen de detentie en de re-integratie in de maatschappij. We trachten vooral een meer genuanceerde beeldvorming op te bouwen, waarin ook aandacht is voor de mens achter de dader en waarin we zicht willen krijgen op het geheel van valkuilen en beschermende factoren in het functioneren van een cliënt. Re-integratie vertalen we als “de maximaal haalbare participatie aan de samenleving”. Met onze werking willen we enerzijds zicht krijgen op de functioneringswijze van de cliënt en anderzijds op de wijze waarop zijn toekomstige omgeving dient afgestemd te zijn om een succesvolle re-integratie meer kansen op slagen te geven. Het streven naar re-integratie gebeurt vanuit de vraagstelling naar wat haalbaar is voor zowel de cliënt (zelfredzaamheid, verantwoordelijkheid) als voor de samenleving (veiligheid). In die zin is voor velen een tussenstap via een aangepaste en beveiligde zorgsetting een must om gradueel te leren omgaan met vrijheid en verantwoordelijkheid. Voor anderen is dit juist niet aan de orde. Het gaat telkens om een uniek samenspel van factoren.

Is er plaats voor emotie binnen de context van een detentie?

Eén van onze cliënten schrijft elke dag hetzelfde briefje naar zijn begeleider in de gevangenis: *“Ik heb geen zin meer om hier nochg te zijn in de gevangenis. Ik wil mijn vrijlating en mijn vrijheid terug. En mijn eigen woest. Ik wil dat er veranderingen komt voor mij. Dat er maar snel een oplozing komt voor mij. Wat ik ben hier nu al lam he nochg in de gevangenis.”*

In het opbouwen van onze beeldvorming is het ontwikkelingsdynamisch model van Došen en het inschatten van de emotionele ontwikkeling aan de hand van de SEO-R (schaal emotionele ontwikkeling revised, Claes et al., 2012) – zoals reeds eerder aangehaald in dit artikel - een belangrijke leidraad. Zeer vaak worden cliënten bij ons aangemeld met labels als “antisociale persoonlijkheidsstoornis”, “psychopate kenmerken”, “geen empathie”, “geen probleeminzicht”, “egocentrisch ingesteld”, ... Binnen onze werking stellen we echter al te vaak vast dat de cognitieve, sociale én emotionele beperkingen centraal staan in de functioneringswijze van een cliënt. De inschaling op de SEO-R geeft weer waar de emotionele ontwikkeling van een cliënt is gestagneerd en wat we realistisch kunnen verwachten van een cliënt op het gebied van impulscontrole, emotieregulatie, morele ontwikkeling, etc. Heel wat cliënten die we opvolgen hebben immers nog niet de emotionele ontwikkelingsleeftijd bereikt waarbij ze afstand kunnen nemen van hun eigen perspectief om rekening te houden met dat van een ander. In tegendeel, vaak is er sprake van een identiteit die nog volop in ontwikkeling is en waar het spanningsveld autonomie (zelf beslissingen nemen) versus afhankelijkheid (een terugvalbasis waarbij ze beroep kunnen doen op ondersteuning) centraal staat. Het koppige NEE, het steeds terugkeren op de eigen – veelal onrealistische – wensen en verwachtingen, het gebrek aan empathie, de grensoverschrijdingen ondanks duidelijke afspraken, ... zijn dan te kaderen binnen een gestagneerd en discrepant (in vergelijking met de cognitieve ontwikkeling) laag emotioneel ontwikkelingsniveau. Deze visie helpt om dit gedrag te doorprikken en de onderliggende dynamieken/ontwikkelingstaken te blijven zien. Op zijn beurt creëert dit kansen tot een realistische visie op re-integratie en het heropenen van voorheen gesloten deuren.

Bij onze cliënten is er vaak sprake van ernstige gedragsproblemen of – stoornissen en delictgedrag. Deze gedragsstoornissen zien we niet per se als een onderdeel van de verstandelijke beperking. Personen met een beperking gaan niet a priori lastig gedrag stellen. We zien echter doorgaans dat onze cliënten in een situatie leven waar ze moeten voldoen aan veel én te hoge verwachtingen; verschillende factoren in hun leven en omgeving zorgen voor een ‘overvraging’. Veel van onze cliënten leven na de minderjarigenzorg noodgedwongen zonder ondersteuning verder in de samenleving en nemen net als iedereen heel wat maatschappelijke rollen op als partner, buurman, collega,...

Zo was het voor Luc⁵, 20 jaar en jonge vader van twee kinderen, erg moeilijk om ‘zijn’ playstation te delen met zijn kinderen. Luc had zijn getuigschrift in het buitengewoon onderwijs nooit behaald en vond geen vast werk. Op zijn laatste interim job was hij een collega tegengekomen die hem veel geld bood om een pakketje af te leveren. Luc vond het wel wat louche, maar kon deze kans op geld ook niet zomaar aan zich voorbij laten gaan. Dit leidde tot extra spanningen thuis en uiteindelijk tot een relatiebreuk. Diezelfde collega had met hem te doen en gaf hem een jointje, hij zou er wat rustiger van worden. Kort daarna ontmoetten we Luc in de gevangenis, ontspoord, eenzaam en verslaafd.

Het zorgvuldig inschatten van het ontwikkelingsniveau, ook binnen de context van een detentie, zorgt voor een betere afstemming op de begeleidingsvraag en de draagkracht van de cliënt. Om het met de woorden van Gerrit Vignero (2007) te zeggen: we zoeken telkens weer naar de “juiste draad” tussen begeleider en cliënt. Dit vergt elke keer opnieuw een zoektocht naar en een afstemming op de emotionele en totale functioneringswijze van elke unieke cliënt.

Want zij zijn groot en ik is klein

Doorheen onze werkervaring in de gevangenis met geïnterneerden met een verstandelijke beperking krijgen we steeds meer zicht op de ontwikkelingspaden die uiteindelijk hebben geleid tot de detentie. We stellen vast dat het merendeel van deze mensen reeds in de voorgeschiedenis getroffen is door kwetsbaarheden en risico’s, die hen extra vatbaar maken om ergens in hun levensloop in aanraking te komen met criminaliteit en justitie. De combinatie van een veelheid aan risicofactoren, een minimum aan beschermende factoren én hun (verstandelijke) beperkingen maakt deze groep uiterst kwetsbaar om te belanden in marginaliteit, criminaliteit en uiteindelijk in de gevangenis. Hun achtergrondverhaal legt ook heel wat hiaten bloot in de organisatie van het zorglandschap, waaronder de abrupte kloof tussen minderjarigen- en volwassenzorg en de talrijke exclusiecriteria in de reguliere zorg voor personen met een verstandelijke beperking en bijkomende gedrags- en emotionele moeilijkheden. Ze bevinden zich op de grens tussen sectoren en sectorale regelgeving.

Zoals Neijmeijer, et al. (2010) ook aangeven, werd hun jeugd getekend door uiterst problematische opvoedingssituaties, schorsingen, verwijzingen van voorziening naar voorziening, plaatsingen en een opeenstapeling van faalervaringen. De meerderheid heeft geen toekomstperspectief en kent geen vervolgtraject in zorg na de minderjarigheid. Er is geen verder mandaat vanuit het onderwijs, de zorgvoorziening, de jeugdrechtbank,... en de jongeren worden, al dan niet vrijwillig, losgelaten. Vooral die jongeren die in een voortdurend gevecht zitten met zichzelf, hun omgeving en hun beperking, verdwijnen na de minderjarigenzorg van de radar. Net zoals elke jongvolwassene verlangen ze naar autonomie en vrijheid. Vaak ver vooraf kondigen ze aan dat ze zo snel als mogelijk de school en de voorziening willen verlaten om alleen te gaan wonen. Eigen aan hun verstandelijke beperking en bijkomende beperkingen, waaronder zeer vaak een lage emotionele ontwikkeling, hebben ze geen probleeminzicht en dus geen hulpvraag. Ze zijn vooral blij dat ze van alle regeltjes, van de rits instellingen die ze hebben doorlopen, verlost zijn en zijn geen vragende partij voor verdergezette hulpverlening binnen VAPH of Jongerenwelzijn. Ze wensen ook geen beroep te doen op volwassenzorg of vinden de weg er niet naar toe.

Door het gebrek aan ondersteuning na de minderjarigheid zijn deze jongeren genoodzaakt terug te vallen op zichzelf en op hun veelal zwak, beperkt of delinquent netwerk. Hun verstandelijke beperking

⁵ Om de privacy van onze cliënten te beschermen maken we gebruik van een fictieve naam.

wordt niet meer (h)erkend door de omgeving en er is sprake van continue overvraging. Hun wensen en dromen moeten al gauw plaats maken voor een complexe, veeleisende realiteit, met een snelle escalatie van problemen tot gevolg. Kwalitatieve, retrospectieve analyse van de aanmeldingen binnen de werking Ontgrendeld leert ons dat het merendeel van deze jongvolwassenen binnen de twee jaar in de gevangenis belandt, vergezeld van niks meer dan schulden, dakloosheid, werkloosheid, verslaving,... We treffen hen daar al te vaak, alleen, doodsbang en huilend als een kind.

Bovenstaande ervaringen en vaststellingen konden wij vanuit onze sterke betrokkenheid op deze doelgroep niet zomaar naast ons neerleggen. Ook al zijn ze zelf geen vragende partij naar het bestaande hulpverleningsaanbod na de minderjarigheid, toch hebben zij nood aan en recht op ondersteuning die aansluit bij hun leefwereld en beleving. Vandaar dat wij nu, met enige trots, de geboorte van het nieuwe forensische jongerenproject van Centrum OBRA vzw mogen aankondigen: 4Hobo.

(To) Like a hobo

Zoals bij aanvang van het artikel gesteld, richt 4Hobo zich proactief op preventie van de instroom van jongeren en jongvolwassenen met verstandelijke beperking en risicogedrag in de gevangenis.

'Hobo' is een synoniem voor 'zwerfer'. Het symboliseert al deze jongeren en (jong)volwassenen, die door hun complexe problematiek binnen de reguliere zorg tussen de mazen van het net vallen en na het wegvallen van de minderjarigenzorg het spoor bijster zijn.

Met aandacht voor de kwetsbaarheden en uitsluiting van deze doelgroep en vanuit een continuümvisie op de hulpverlening, biedt 4Hobo proactieve, forensische outreach aan jongeren en jongvolwassenen tussen 14 en 25 jaar met een verstandelijke beperking en risicogedrag, en aan hun professioneel en natuurlijk netwerk.

Ook binnen 4Hobo kent de emotionele ontwikkeling een centrale plaats binnen de ortho-agogische visie.

In het werken met jongeren met een verstandelijke beperking is een goede definiëring en een helder begrip van 'verstandelijke beperking' uiteraard zeer relevant. Onderzoek toont aan dat testresultaten en IQ gegevens 'per definitie' niet volstaan om een verstandelijke beperking te bepalen. De AAIDD (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities), de belangrijkste internationale professionele organisatie op het gebied van verstandelijke beperking, heeft de IQ grens als zodanig al losgelaten in haar definiëring. De AAIDD definieert een verstandelijke beperking tot op heden als volgt: *"Een verstandelijke beperking is een beperking gekenmerkt door aanzienlijke beperkingen in zowel intellectueel als adaptief functioneren wat tot uiting komt in beperkte conceptuele, sociale en praktische vaardigheden. De beperking ontstaat voor de leeftijd van 18 jaar."*

Ook al heeft men de definitie van verstandelijke beperking reeds uitgebreid met beperkingen in het aanpassingsvermogen, toch ontbreekt de emotionele ontwikkeling nog volledig in deze definitie. Bevrediging van de basale emotionele behoeften is echter zo medebepalend voor adaptief gedrag, voor adequate psychosociale ontwikkeling en voor psychische gezondheid (Došen, 2007), dat dit ontwikkelingsdynamisch perspectief niet mag ontbreken in de beeldvorming van onze doelgroep.

Ook wij stappen in onze werking af van een verstandelijke beperking louter op basis van IQ cijfers. Personen met een behoorlijke cognitieve begaafdheid en redelijk wat sociale vaardigheden, kunnen emotioneel immers nog zo immatuur zijn, dat hun functioneren ver beneden gemiddeld kan genoemd worden. Binnen onze forensische werking(en) stellen we vast dat het net die personen zijn, met de grootste discrepantie tussen het cognitief en emotioneel functioneren, die het meeste problemen ervaren in hun functioneren; bovenop een vaak discrepant cognitief profiel komt een disharmonisch emotioneel ontwikkelingsprofiel.

Omdat men het kind een naam moet geven, hanteren we binnen onze werking de term licht verstandelijke beperking. De term "licht" verstandelijke beperking is echter misleidend omdat het de suggestie wekt dat het slechts om een "licht" onvermogen gaat, daar waar een verstandelijke beperking een pervasieve impact heeft op de verschillende levensdomeinen van de persoon (Ten Wolde, 2006). Indien we enkel met een onder- en bovengrens zouden werken, en als dusdanig louter jongeren zouden

includeren op basis van de welbekende categorieën “beneden gemiddelde begaafdheid”, “zwakbegaafdheid” en “licht verstandelijke beperking”, sluiten we bij voorbaat heel wat jongeren uit die gebaat kunnen zijn bij onze dienstverlening. Concreet betekent dit dat jongeren geen gediagnosticeerde verstandelijke beperking als dusdanig moeten hebben om voor ons aanbod in aanmerking te kunnen komen; een “vermoeden van” wordt als voldoende beschouwd. Nadere beeldvorming kan dan uitwijzen of een jongere daadwerkelijk gebaat kan hebben bij onze dienstverlening.

Wat je niet ziet bestaat niet

Ondanks het belang van een helder begrip van verstandelijke beperking stellen we binnen onze werking nog te vaak vast dat de (h)erkenning van een verstandelijke beperking geen vanzelfsprekendheid is. Zeker wanneer een verstandelijke beperking als dusdanig niet gediagnosticeerd werd, staat men allerm minst stil bij (het belang van) de emotionele ontwikkeling. De veel voorkomende discrepantie in “kunnen (cognitieve, praktische, sociale vaardigheden) versus aankunnen (emotionele draagkracht)” in het functioneren van jongeren met een licht verstandelijke beperking maakt het uiterst complex om het gedrag van de jongere goed te kunnen inschatten. Het is allesbehalve evident om de peuter in de 17-jarige te zien en om de 17-jarige in de peuter te zien en om beide met elkaar te blijven linken.

Om die reden en met het oog op proactief en preventief werken, stelden we een indicatieve screeningslijst samen die, aan de hand van concrete gedragsindicatoren, peilt naar de potentiële aanwezigheid van een verstandelijke beperking en/of risicogedrag bij jongeren vanaf 14 jaar. De screeninglijst is zo opgesteld dat ze bruikbaar is voor alle sectoren van de integrale jeugdhulpverlening en voor alle anderen betrokken op onze doelgroep (jeugdinspecteurs, consultants, straathoekwerkers, ouders, enz.) Aan deze lijst op zich zouden we een volledig artikel kunnen wijden, doch binnen het kader van het thema emotionele ontwikkeling dient gezegd dat, onder andere, ook de emotionele ontwikkelingsdimensie mee opgenomen werd in het ontwerp van de items.

Door het invullen van de screeninglijst wordt men op zijn minst aan het denken gezet over de emotionele en potentieel forensische ontwikkeling van de jongere voor wie men de lijst invult. Zo kan het duidelijker worden of het zogenaamde probleemgedrag van een jongere storend doch adaptief, dan wel maladaptief is binnen een bepaalde emotionele ontwikkelingsfase. Dit onderscheid is van essentieel belang. Het kan immers verklaren waarom een jongere soms zo pienter en creatief kan zijn in het verzinnen van smoesjes en “straffe verhalen” en toch niet zonder meer gewezen kan worden op leugens en eigen aandeel. Een jongere, met een eerder laag emotioneel ontwikkelingsniveau, kan immers, in zijn zoektocht naar nabijheid, geleerd hebben dat straffe verhalen de nabijheid van de belangrijke andere oplevert. Of deze jongere is nog volop bezig met het ontwikkelen van een eigen identiteit en de “straffe verhalen” kaderen dan veeleer binnen het vorm geven van dit beginnend ikje. Dit gedrag dan afwimpelen en afdoen als leugens, zonder meer, en de jongere met zijn leugens en aandeel gaan confronteren kan contraproductief werken. De jongere kan immers, omwille van zijn beperkt, respectievelijk disharmonisch cognitief en emotioneel ontwikkelingsniveau, zijn eigen aandeel eenvoudigweg niet zien. Komt daar nog bij dat zo veel van onze jongeren zo getraumatiseerd werden in het verleden dat ze (tijdelijk) vastzitten in een zodanig gevoel van benadeling, omwille van al het onrecht dat hen werd aangedaan, dat ze ook hierdoor hun eigen aandeel (nog) niet kunnen zien, maar enkel kunnen zien dat anderen hen schade toebrengen en last berokkenen. De nabijheid en het samen zijn dienen te worden bevestigd én de straffe verhalen dienen te worden getemperd. Alleen dan brengt men voor de jongere in kwestie een verstaanbaar en aanvaardbaar verhaal.

Daarnaast en niet minder belangrijk kan het gedrag van de jongere correct worden toegeschreven aan onkunde of aan onwil. Bij deze jongeren twijfelen we immers al te vaak of het nu “is van niet willen of niet kunnen”. Het perspectief van de emotionele ontwikkeling mee in kaart gebracht, zal blijken dat het heus geen kwaad kan om de jongere soms het voordeel van de twijfel te geven. Het hoeft geen verder betoog dat dit perspectief, namelijk het herkaderen van negatief intentioneel geattribueerd gedrag in onkunde en nood aan zorg, enkel heilzaam kan zijn voor de werkrelatie tussen hulpverlener en jongere.

Specifiek voor onze werking, kan het mee inbrengen van de emotionele ontwikkelingsdimensie ook aanwijzingen brengen omtrent een potentiële forensische ontwikkeling. Bij statusdelicten⁶, zoals weglopen en spijbelen, kan dan de vraag gesteld worden of dit antisociaal, normovertredend gedrag dient gezien te worden als pre-delinquentie in de overgang naar criminaliteit, dan wel als een tijdelijke regressie naar een lager emotioneel ontwikkelingsniveau omwille van, bijvoorbeeld, een “stressful life event”. Belangrijke gebeurtenissen of veranderingen in het leven, zoals verhuis, geboorte van een kind, schorsing, ontslag, een afgebroken relatie, e.d.m. kunnen deze cliënten gemakkelijk uit evenwicht brengen, met een mogelijke terugval of het ontstaan van nieuw probleemgedrag tot gevolg. De manier om dit gedrag te benaderen, kan dan medebepalend zijn in het positief of negatief verder bestaan van dit gedrag. In die zin kan een goede inschatting van het emotioneel ontwikkelingsniveau ook een meerwaarde betekenen bij het bepalen van de zorgnood van de jongere. Een jongere kan dan wel over voldoende praktische en sociale vaardigheden beschikken om in het gewoon werkmilieu aan de slag te kunnen of om alleen te gaan wonen, maar wanneer zijn emotionele draagkracht te laag is, zal hij al gauw afwezig blijven op het werk, zal hij snel in conflict komen met zijn collega’s, zal hij zijn rekeningen en andere administratie verwaarlozen, zal hij in de schulden belanden, enz. Belangrijk bij onze doelgroep is dan ook, om niet enkel vraaggestuurd te werken, doch ook “nodengestuurd”, om preventief risico’s te kunnen inschatten en eventuele kansen op falen zo minimaal mogelijk te maken. We hopen dat bovenstaande kan illustreren dat onze cliënten ook na de minderjarigenzorg, en heel hun leven lang, blijvende ondersteuning nodig hebben, doch niet binnen de gevangensystemen, waar zij niet de zorg op maat krijgen die zij zo hard nodig hebben.

Tot slot

In dit artikel belichtten we beknopt welke plaats de emotionele ontwikkeling, zoals beschreven door Prof. A. Došen, inneemt binnen de forensische deelwerkingen van Centrum OBRA vzw, nl. Ontgrendeld en 4Hobo. De emotionele ontwikkeling is een centrale pijler binnen de orthoagogische visie van beide werkingen, alsook binnen ons dagcentrum.

Dit perspectief, naast andere perspectieven, biedt handvaten tot hypothesevorming, beeldvorming en begeleiding van onze jongeren en (jong)volwassenen met verstandelijke beperking. Het kan nieuwe denk-, handel- en ademruimte creëren wanneer een situatie vastgelopen lijkt, en dit zowel voor de hulpverlener als voor de cliënt. Dit kader geeft ook binnen een forensische setting handvaten om probleemgedrag of in sommige gevallen het delict, betekenis te geven. Een inschaling van de emotionele ontwikkelingsleeftijd van een cliënt kan helpen om gedrag, dat als storend wordt ervaren door de omgeving, te (her)kaderen binnen een bepaalde ontwikkelingsleeftijd. Het correct afstemmen van de omgeving op de emotionele noden van de cliënt met een beperking kan het probleemgedrag dan doen afnemen.

⁶ Statusdelicten zijn wetsovertredingen die alleen gelden voor minderjarigen, zoals weglopen, spijbelen, drugs- of alcoholgebruik en discobezoek onder een bepaalde leeftijd (van Acker, J., 1998).

Bijlage 6: Infolder professionelen



SITUERING

Centrum OBRA vzw, opgericht in 1974 te Evergem, is een dagcentrum voor volwassenen met een verstandelijke beperking, erkend door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH).

In 2001 startte Centrum OBRA in de Gentse gevangenis de werking "Ontgrendeld" voor geïnterneerden met een verstandelijke beperking. Daar stellen we vast dat deze personen vaak reeds in hun voor geschiedenis getroffen zijn door kwetsbaarheden en risicofactoren, die hen extra vatbaar maken om, als slachtoffer of dader, in aanraking te komen met criminaliteit, politie en justitie. Hun achtergrondverhaal legt ook heel wat hiaten bloot in de organisatie van het zorglandschap, waaronder de abrupte kloof tussen minderjarigen- en volwassenzorg en de talrijke exclusiecriteria in de reguliere zorg voor personen met een verstandelijke beperking en risicogedrag. De afwezigheid van specifieke ondersteuning voor deze jongeren na de minderjarigheid verhoogt de kansen op een (verdere) delinquente ontwikkeling.

Naast het werken aan re-integratie en uitstroom uit de gevangenis binnen Ontgrendeld, wil Centrum OBRA met 4Hobo maximaal tegemoet komen aan knelpunten binnen de reguliere zorg voor jongeren met verstandelijke beperking en risicogedrag en het recht op zorg voor deze jongeren realiseren, wat kan bijdragen aan de reductie van een (verdere) delinquente ontwikkeling.

1 'Hobo' staat voor 'zwerfer'. Het symboliseert jongeren en (jong)volwassenen, die door hun complexe problematiek binnen de reguliere zorg tussen de mazen van het net vallen en na het wegvallen van de minderjarigenzorg het spoor bijster zijn.



CONTACTPERSONEN

Projectverantwoordelijke: Leen Bollaert
Projectmedewerker: Rody Verhage

Directie: Dhr. Martin Vanden Hende



Centrum OBRA vzw
Langerbrugsestraat 258
9940 Evergem
Tel: 09 253 72 76

E-mail (administratief): 4hobo@obra.be
Website: www.obra.be (voor professionelen)
www.4hobo.com (voor jongeren)
[Facebook.com/4Hobo](https://www.facebook.com/4Hobo)



Centrum OBRA vzw



**Forensische outreach
voor jongeren
van 16 tot 25 jaar
met verstandelijke beperking
en risicogedrag**

Infolder voor professionelen



VISIE & MISSIE

- Deze jongeren hebben, ook na de minderjarigheid en hun hele leven lang, **nood aan én recht op zorg**, die aansluit bij hun complexe problematiek.
- Realisatie van het recht op zorg bij de overgang van minderjarig naar meerderjarig, om de kansen op een **kwaliteitsvol en maatschappelijk geïntegreerd leven** voor deze jongeren maximaal te bevorderen, op zo veel mogelijk levensdomeinen.

4HOBO

- **Van exclusie naar inclusie:** jongeren hoeven, bijvoorbeeld, geen probleeminzicht of hulpvraag te hebben om in aanmerking te komen voor ons aanbod. IQ cijfers zijn geen inclusie- of exclusie criterium; het totale functioneren wordt in kaart gebracht. Een vermoeden van verstandelijke beperking en risicogedrag volstaat om een jongere aan te melden. Ook specifieke attesten, tickets of statuten zijn niet vereist om te kunnen aanmelden.
- **Continuümvisie op hulpverlening:** vanaf de leeftijd van 16 jaar én doorlopend na het wegvallen van de minderjarigenzorg.
- **Forensische outreach:** vanuit de expertise en ervaring in het ondersteunen van personen met een verstandelijke beperking in een forensische context, bieden wij outreach aan jongeren met een verstandelijke beperking en risicogedrag én aan hun professioneel en natuurlijk netwerk.
- **Netwerkvorming en intersectorale samenwerking:** het realiseren van deze zorg vraagt om een proactieve intersectorale samenwerking, met alle sectoren binnen de integrale jeugdhulp en met belendende actoren betrokken op de doelgroep: onderwijs, CLB, justitie, politie, psychiatrie, OCMW, etc. Deze samenwerking wordt gedragen en gestuurd door een intersectoraal samengestelde stuurgroep.
- **Proactief en beleidsbeïnvloedend werk:** intersectorale knelpunten en “good practices” worden binnen de stuurgroep geïnventariseerd en gecommuniceerd aan de daartoe bevoegde instanties.

VOOR EN MET WIE

- Jongeren vanaf 16 tot 25 jaar, met een (vermoeden van) verstandelijke beperking en risicogedrag (externaliserend probleemgedrag, (pre-)delinquent gedrag, antisociaal gedrag)
- Hun professioneel en natuurlijk netwerk

FINANCIËLE TUSSENKOMST

Vaste kilometervergoeding. Overige bijdrage te bespreken.

REGIO

Vraaggestuurd.

DIENSTVERLENING

16 JAAR – 18 JAAR:

Outreach t.a.v. professioneel netwerk:

- **Ondersteuning van professioneel netwerk** dat verantwoordelijk is voor de cliënt
- **Binnenbrengen expertise** inzake verstandelijke beperking en risicogedrag
- **Sensibilisering** omtrent de doelgroep a.d.h.v. indicatieve signaallijst
- **Dossierondersteuning op vraag:** adviesverlening, casusoverleg, supervisie
- **Vorming (op maat)** m.b.t. expertise verstandelijke beperking en forensisch welzijnswerk

AANMELDING

Iedereen die zich zorgen maakt of vragen heeft over de ontwikkeling van een jongere/jongvolwassene mét (vermoeden van) verstandelijke beperking en risicogedrag, kan met ons contact opnemen.

We pleiten ervoor dat jongeren **ten laatste** worden **aangemeld** op de leeftijd van **16 jaar**.

De periode voorafgaand aan het wegvallen van de minderjarigenzorg is essentieel voor een degelijke voorbereiding van de outreach t.a.v. de jongere (zicht krijgen op jongere en zijn/haar contexten, inschatting zorgvragen en noden op verschillende levensdomeinen, etc.)

VANAF 18 JAAR (of na wegvallen minderjarigenzorg):

Outreach t.a.v. jongere en/of natuurlijk netwerk:

- Voor jongeren die **geen beroep doen op vrijwillig verdegelijke hulpverlening** door VAPH of Jongerenwelzijn
- **Vermaatschappelijkte zorg** met een **maximale participatie** van de jongere en zijn context.
- **Verbinden en op de radar houden:** met de jongeren *in contact* proberen blijven en steeds een *vinger aan de pols* houden.
- **Eerst handelen, dan behandelen:** met de jongeren proactief en aanklappend aan de slag gaan, door samen te zijn en samen te doen, binnen de leefwereld van de jongere. *4Hobo doet niet zelf aan behandeling van bijkomende psychische of psychiatrische problematiek.* Waar nodig en indien de relatie met de jongere dit toelaat, verwijzen wij door. In afwachting van eventueel gespecialiseerde zorg blijven wij beschikbaar, bereikbaar en nabij.
- **Niet uitsluiten, maar in- en aansluiten:** We pogen zo veel als mogelijk aan te sluiten op de vragen, noden en leefwereld van